

KIDE

Lapin yliopiston tiede- ja taidelehti 1 • 2020

KIDE

Lapin yliopiston tiede- ja taidelehti 1 • 2020

www.ulapland.fi/kide

Kide ilmestyy kaksi kertaa vuodessa.

Päätoimittaja MARJO LAUKKANEN

Toimittajat SARI VÄYRYNEN, JAANA OJUVA

Art Director REETTA LINNA

Valokuvaajat ELLI ALASAARI,
SANTERI HAPPONEN, ANNA MUOTKA,
JUSSI POHJAVIRTA

Ilmoitusvaraukset: Tarja Helala, p. 040 528 6083

Päätoimittaja, p. 040 484 4296

Sähköpostit: etunimi.sukunimi@ulapland.fi

Tämä numero julkaistaan poikkeuksellisesti vain verkossa. ISSN: 2242-6612.

Lehti ottaa sitoumuksetta vastaan aineistoja, mutta pidättää oikeuden muokata niitä.

Mediakortti ja osoitteenmuutokset:

www.ulapland.fi/kide

Julkaisija: Lapin yliopisto/Viestintä, PL 122,
96101 Rovaniemi.

tekijä

Tällä palstalla esitellään yleensä lehden tekijöitä. Tällä kertaa esittelemme tekijän, joka vaikuttaa lehden tekijöihin ja koko yliopistoyhteisöön.

YT-neuvottelut

Lapin yliopiston hallitus ilmoitti helmikuun alkupuolella päätöksestään aloittaa yhteistoimintaneuvottelut. Hallituksen mukaan päätöksen taustalla ovat yliopistoille varsin tyypilliset rahoituksen haasteet ja tarve uudistaa toiminnan rakenteita.

Yhteistoimintaneuvottelut koskevat kaikkia henkilöstöryhmiä. Neuvotteluiden tavoitteena on löytää keinot 2,5 miljoonan euron suuruiseen vuosittaiseen henkilöstökulujen vähentämiseen. Ennakoitu vähentämistarve on noin 40 henkilöä, ellei muita vastaavalla tavalla vaikuttavia keinoja löydetä.

Tämän numeron sisältö lyötiin lukkoon jo tammiukuussa, ja lehti ilmestyi, kun YT-neuvottelut olivat käynnissä.

POHJOISEN PUOLESTA

- 4 Jälkiä
- Sámegillii
- 5 Mun
- 6 Hattara
- Luovat
- 7 Aura
- Kolumni

TUOKIO

- 24 Tuokio arktisessa

OPISKELUA

- 26 Sarjakuva
- 27 *Mitä kuuluu yliopiston ympäristötyölle?*
- 28 *Tunnista omat vahvuutesi*
- 29 Alumni

KITEYTYKSET

- 30 *Läsnäolon taito*
- 33 Ajatuksia talvi-identiteetin ulkopuolelta
- 34 *Oma kuvitus miljoonissa tervehdyksissä*
- 36 Tohtorikoulutuksen ja työelämän yhteistyö hakee uusia muotoja

HIPUT

- 38 *Lappi-hulluutta latujen ulkopuolella*
- 39 Eskon puumerkki
- 40 Julkaisu
- 41 Väitös
- 42 Käytävägallup
- 44 Voimapaikkani
- 45 Työpäiväni
- 46 Hiutaleita

TEEMA Eläinten vallankumous

”Kaikki eläimet ovat tasa-arvoisia, mutta jotkin eläimet ovat tasa-arvoisempia kuin toiset.”
George Orwell: Eläinten vallankumous (1945, suomennos 1969)

8 Pääkirjoitus MIKKO ÄIJÄLÄ, JOSÉ-CARLOS GARCÍA-ROSELL, TARJA SALMELA JA MINNI HAANPÄÄ

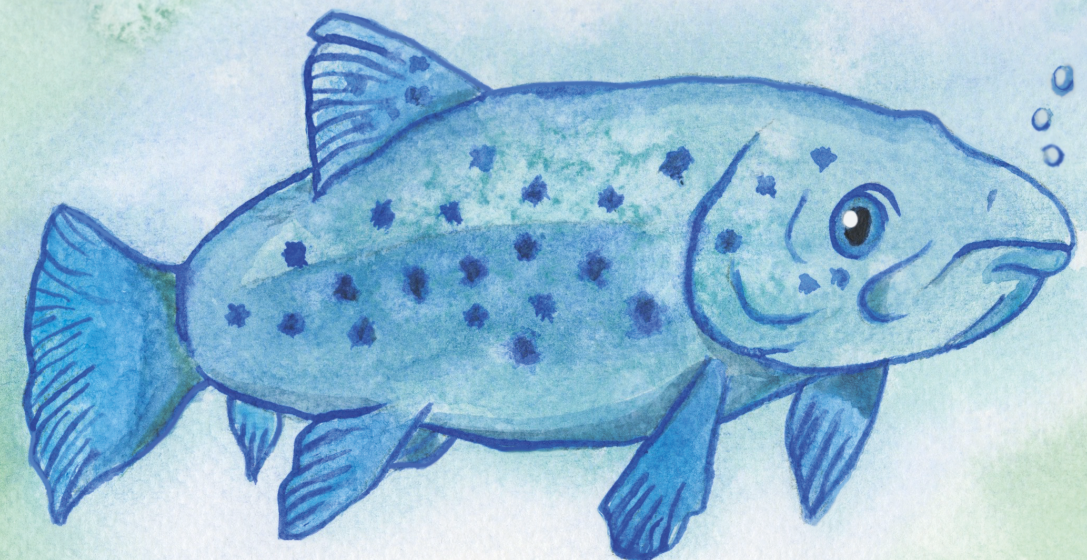
10 Turpa vasten nenää • 16 Kolumni MARJO LAUKKANEN • 17 Eläimellisiä suhteita

20 Saanko luvan kalatanssiin? • 22 Pois ponien suloisuudesta

” Ihmisen on pakko vähän rauhoittua, jotta hän voi lukea hevosta. 10

” Lintuja metsästetään yhä enemmän kameroilla aseiden sijaan. 17

” Kala ymmärretään kalaparitanssissa omaehtoiseksi toimijaksi, tanssin taitajaksi. 20

Kannen kuva: Elli Alasaari
Tämän sivun kuvitus: Jutta Mykrä

Pohjoisen puolesta

Ajankohtaisia pohjoisia asioita, ilmiöitä ja ihmisiä.

ANNA MUOTKA

jälkiä

Arktisen keskuksen tiedeviestinnän päällikön kynästä
MARKKU HEIKKILÄ

HISTORIAN HETKIÄ

Rovaniemellä on ollut lätäkköjä silloin, kun ei pitäisi, mutta talvi on pysynyt voitolla. Lunta on ollut paljon, liikaakin. Lapista etelään ei ole. Oulukin jo hävisi kamppailun: hiihtää ei voi, ja 130 vuotta joka vuosi pidetty Tervahiihto peruttiin. Keski-ikäisenä muistan, miltä talvet koulu-aikaan Pirkanmaalla näyttivät. Ne näyttivät ja tuntuivat nimenomaan talvelta, mutta ne ovat menneiden talvien lumia. Vettä, märkää, pimeää, hieman lunta, taas vettä, märkää, pimeää – ja sama uudelleen ja uudelleen: tällä mennään nyt eteläisessä Suomessa. Aste tai pari lisää, niin lumiraja hiipii kohti Lappia.

Emme tiedä, miten ovat asiat ensi talvena, mutta tiedämme hyvin, mihin suuntaan ne ovat kehittyssä. Miltä tuntuu nariseva pakkaslumi jalkojen alla? Se tuntuu historiaan jäävältä hetkeltä. Nyt ymmärrän paremmin, mitä äiti kaipasi Karjalasta: kaikkea sitä, mikä oli joskus itsestään selvää, ja sitten ei ollutkaan.

SÁMEGILLII

Dán spálttas čállet olbmot, geat beroštit
sámedutkamušas, sámegielas ja sámekultuvrras.
Palstalla kirjoittavat saamentutkimuksesta ja -kulttuurista
sekä saamen kielestä kiinnostuneet henkilöt.

EHTALAŠ BÁLGGESČUOVGA SÁMIID GUOSKI DUTKAMII

Sámit leat olu dutkojuvvon álbmot. Dávjá sámiid, nugo earáge eamiálbmogiid leat dutkan váldoálbmoga vuolggasajiin ja dutkamušas leamašan maiddái oalle heajos váikkuhusat eamiálbmogiidda. Sámiid guoski ehtalaš rávvagiid bargojoavkku ulbmil lea hábmiet rávvagiid, mat dorjot buori ja ehtalaččat čađahuvvon dutkamuša, mii guoská sámiid. Rávvagat bohtet guoskat ee. dutkama doaibmamáliid, dieđuid vurkema ja bohtosiid máhcaheami servošii.

Sámiid guoski dutkama ehtalaš rávvagiid bargojoavku lea doaibman guokte jagi. Mannan čavčča bargojoavku oaččui oasseáigasaš čálii, gii lágida čoahkkimiid ja muđui doarju bargojoavkku barggu. Bargojoavku lágidišgoahdá gida mielde gullandilálašvuodaid sámeservošiiguin rávvagiid hápmosa birra. Bargojoavku ii leat vel gávdnan ruhtadeami sámeservodaga gullandilálašvuodaid lágideapmái, maid haga njuolggadusat eai šatta gárvvisin. Gullamiid ulbmil lea sihkkarastit ahte rávvagat vástidit sámeservodaga dárbbuide ja ahte dain lea servodaga doarjja.

EETTISTÄ OHJEISTUSTA SAAMELAISIA KOSKEVAAN TUTKIMUKSEEN

Saamelaiset on paljon tutkittu kansa. Usein saamelaisia, kuten muitakin alkuperäiskansoja, on tutkittu valtaväestön lähtökohdista, ja tutkimuksesta on myös ollut haittaa alkuperäiskansoille. Saamelaisia koskevan tutkimuksen eettisten ohjeiden työryhmän tarkoitus on tehdä ohjeet, jotka tukevat hyvää ja eettisesti toteutettua saamelaisia koskevaa tutkimusta. Ohjeet tulevat koskemaan muun muassa tutkimuksen toimintamalleja, tutkimusmateriaalin säilyttämistä ja tulosten palauttamista yhteisöille.

Saamelaisia koskevan tutkimuksen eettisten ohjeiden työryhmä on toiminut kaksi vuotta. Viime syksynä työryhmä sai osa-aikaisen sihteerin, joka vastaa kokousjärjestelyistä ja tukee muillakin tavoilla työryhmän työtä. Työryhmä järjestää kevään mittaan kuulemistilaisuuksia ohjeiden työversiosta saamelaisyhteisöissä. Työryhmä ei ole vielä saanut rahoitusta kuulemistilaisuuksien järjestämiseen. Ilman niitä ohjeet eivät valmistu. Kuulemisten tarkoitus on varmistaa, että ohjeet vastaavat saamelaisyhteiskunnan tarpeita ja että ohjeilla on saamelaisyhteiskunnan tuki.

SKUVLAAALBMÁ ÁSLAT JA JOOVNÄŠ AILÄ NIILLAS ÁSLAT ASLAK HOLMBERG

Sámiid guoski dutkamuša ehtalaš rávvagiid bargojoavkku čálii
Saamelaisia koskevan tutkimuksen eettisten ohjeiden työryhmän
sihteerin

ELLI ALASAARI

MARTTA ALAJÄRVI

Kun suvun kieli muuttuu omaksi

Mie on inarinsaameksi mun, kertoo Martta Alajärvi. Rovaniemen Kontojärveltä kotoisin oleva Alajärvi aloitti saamen opiskelun ala-asteella. Koulu-kuljetus vei poroperheen tytön kahdesti viikossa kaupunkiin pohjoissaamen tunneille, jotka pidettiin Lapin yliopiston harjoittelukoululla.

Lukion jälkeen Alajärvi pähkäili, mitä haluaisi elämältään. Hän päätti viettää välivuoden vahvistamalla kielitaitoaan Sámi allaskuvlassa Pohjois-Norjassa.

– Kautokeinossa saamalla pärjasi joka paikassa.

Saame on Alajärvelle äidin puoleisen suvun kieli. Isovanhemmat puhuivat kuitenkin inarinsaamea eivätkä pohjoissaamea. Oppiakseen sukunsa kieltä Alajärvi muutti Inariin, jossa hän opiskeli inarinsaamen kieltä ja kulttuuria Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa.

– Kun aloin jutella mummon kanssa inarinsaameksi, hän alkoi puhua enemmän lapsuudestaan. Meillä on ollut mielenkiintoisia keskusteluja suvun tapahtumista ja paikoista.

Alajärvi kuunteli tarkkaan, miten mummo ja muut nelli-miläiset puhuivat, jotta oppisi, millaista on ”meidän murre”.

– Kieli tuntuu nyt enemmän omalta.

Pari vuotta Alajärvi teki toimittajan töitä Yle Sápmilla ja opiskeli etänä Oulun yliopiston Giellagas-instituutissa. Hän

on gradua vaille valmis inarinsaamen opettaja.

– Toimittajana piti usein käsitellä saamelaiden kielellisiin, maankäyttöön ja muihin oikeuksiin liittyviä kysymyksiä. Halusin ymmärtää niitä paremmin.

Niinpä Alajärvi haki ja pääsi Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekuntaan toissa vuonna. Hän on kiinnostunut erityisesti ympäristö- ja hallinto-oikeudesta, jotka ovat keskeisiä maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä.

Kielitaidon ylläpitämisessä auttaa työskentely kääntäjänä ja tulkkina opintojen ohessa. Kuinka paljon saamesta on hyötyä tulevassa työelämässä?

– Se riippuu paljon siitä, mihin hakeutuu töihin. En ole varma, haluanko heti valmistuttuani pyrkiä pohjoiseen vai kartuttaisinko juridista osaamistani ensin jossakin muualla.

Alkuvuonna Lapin yliopiston uutisoitiin lakkauttavan saamenkielisten hakijoiden kiintiöpaikat. Tieto herätti kiivasta vastustusta, ja pian yliopisto ilmoittikin säilyttävänsä paikat. Alajärvi pitää päätöstä oikeana.

– Jos meillä saamelaisilla ei ole omankielisiä juristeja, olemme muita heikommassa asemassa.

MARJO LAUKKANEN

hattara

Yliopiston kummitus rakastaa lentämistä ajoissa ja paikoissa.

Lennähdän pienen toimisto-huoneen ikkunalaudalle. Siinä on hyvä katsella, kun opiskelijat hyppivät pääoven eteen muodostuneissa lätäköissä. Nojaan pääni ikkunalasiin ja nukahdan.

Herään, kun joku selvittää kurkkuaan ja sanoo, että aloitetaan-

pa sitten. Se on jakkupukuinen, jota vasta-

päätä istuu kauluspaitainen. Jaksan kuunnella hetken aikaa, erotan sanat vaati ja henki ja suoriutuminen ja kehitys, sitten nukahdan uudestaan. Herään tuolin kolahdukseen. Mennäänkö kahville? jakkupukuinen kysyy ja toinen sanoo, että mennään vaan.

Istun tuolille pöydän ääreen, melkein hukun sen uumeniin. Otan vauhtia pöydästä ja pyörin. Sitten pysäytän vauhdin, rykäisen virallisesti ja sanon: Aloitetaanpa.

Kysyn: – Missä sinä olet hyvä?

– Kaikessa! vastaan.

– Ei kukaan voi olla hyvä kaikessa, sanon ja kurtistan kulmiani.

– Kyllä voi!

– Sinun pitää määritellä ydinosaamisalueesi.

Minua alkaa naurattaa.

– Älä naura! Ei tämä ole vitsi.

Mietin hetken. Sitten sanon: – Olen hyvä laskemaan liukumäkeä.

– Mutta eihän se ole mitään oikeaa tekemistä. En voi antaa siitä sinulle suoriutumispisteitä.

– Minä annan kymmenen pistettä hyvästä perunamuusiin laskeutumisesta!

Nauran taas, mutta haastattelija ei hellitä.

– Koitahan nyt ottaa tämä vakavasti! Kyllä sinun pitää osata profiloida oma osaamisesi.

Sanon, että olen hyvä nukkumaan, mutta sekään ei kuulema riitä. Pitää osata jotain, millä on merkitystä.

Sitten keksin: olen hyvä rohkaisemaan opiskelijoita!

Haastattelijani hymyilee tyytyväisenä. – Mennäänkö kahville? hän kysyy, mutta sanon, että tiedän jotain vielä parempaa. Rullaan tuolin ulos ovesta käytävälle ja potkaisen hurjat vauhdit.

PÄLVI RANTALA

luovat

Taiteellista toimintaa Lapin yliopistossa

ÄÄNI JOKIVARREN ASUKKAILLE

Kemijoki Oy:n suunnitelmissa on rakentaa Sierilän voimalaitos Rovaniemelle, Oikaraisen Sieriniemeen. Toteutuessaan voimalaitoksella olisi vaikutusta Kemijokivarren luontoon, maisemiin ja elinkeinoihin. Rovaniemeläisen Janette Backmanin valokuva-näyttely esittelee valjastamattomaan jokiosuuteen liittyviä sosiaalisia arvoja ja jokivarren luonnon monimuotoisuutta.

– Kuvat ovat paikallisista ihmisistä lähtöisin. He osoittivat minulle tärkeiksi kokemiaan paikkoja ja asioita jokeen ja jokivarteen liittyen. Kuvausten yhteydessä kerättiin näyttelyssä esitetty haastattelumateriaali. Haastateltuja henkilöitä oli mukana enemmän kuin kuvattuja, ja osa on mukana anonymisti. Näyttelyssä nähdään valokuvien lisäksi myös diaesitys ja yhteisötaiteesta kumpuava tilataideteos, Janette Backman kertoo.

Hukkuva maa, katoava maisema -näyttely on esillä Arktikumin tiedekeskuksessa 26.4.2020 asti.

aura

kyntää yliopiston ajankohtaisia tutkimusaiheita

PORONHOIDON JA METSÄTALOUDEN SUHTEET OVAT PARANTUNEET

Poronhoitoa talousmetsissä voidaan tukea toimenpiteillä, jotka tähtäävät metsien erikäs rakenteeseen ja vanhojen metsien säätämiseen. Porolaitumia parantavat myös mahdollisimman kevyt maanpinnan käsittely ja hakkuutähteiden korjuu jäkäläisimmiltä alueilta.

Tulokset käyvät ilmi Lapin yliopiston, Itä-Suomen yliopiston sekä Metsäkeskuksen tutkimuksesta, jossa tutkittiin metsä- ja porotalouden välisiä suhteita Pohjois-Suomessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin olemassa olevaa tieteellistä tietoa porolaidunnuksen vaikutuksista pohjosiin havumetsiin ja metsätalouden vaikutuksista poronhoitoon. Lisäksi elinkeinojen harjoittajilta kerättiin tietoa ja kokemuksia kyselyn avulla.

Monien metsätaloustoimien on kerrottu pirstaloivan metsäisiä porolaitumia ja heikentävän niiden laatua. Toisaalta poronhoito on paikoin koettu metsien metsätalouden käyttöä heikentävänä toimintana. Porojen on ajateltu haittaavan esimerkiksi metsien uudistumista.

– Elinkeinojen väliset neuvottelu- ja yhteistoimintamenettelyt ovat kehittyneet vuosien saatossa ja tutkimuksemme osoittaa, että poronhoidon ja metsätalouden suhteet ovat parantuneet. Metsien käyttöön liittyy kuitenkin edelleen jännitteitä ja konfliktien leimautaminen on mahdollista. Tähän vaikuttavat osaltaan menneiden vuosikymmenten päätökset ja toimenpiteet, joissa osa metsien käyttäjistä on jäänyt taka-alalle, kertoo yliopistotutkija Minna Turunen Lapin yliopiston Arktisesta keskukselta.

jaakko

ANNA-ERIKA HEIKKILÄ

MELANKOLIAN SYDÄMESSÄ

Nojaan sillan puiseen kaiteeseen. Ilman harmaudesta värinsä imevä vesi heittää pisaran veneessä istuvan miehen silmään. Soutaja pyörittää airoa ja laulaa menneiden aikojen aariaa. Mies heilauttaa iPhone'n silmiltään ja pyyhkäisee pisaran kämmeneensä. Vieressä istuvan naisen nauru saavuttaa sillalla kulkijat.

– Wonderful!

Ja taas he nostavat kameransa itseään kohti, taustanaan palatsien jatkuva rivistö.

Vesibussi liukuu tasaisesti Malipieron palatsin eteen. Nostan katseen toisen kerroksen mustilla ikkunanpielillä raamitettuihin raskaisiin verhoihin. Noiden ikkunoiden takana tapasin kymmenen vuotta sitten yksinäisen, vanhan naisen.

Anna Barnabo henki tummien, rapistuneiden seinien täydentämään haurautta. Kuvatessani Annaa nuori itämainen palvelija siirtyi näkymättömiin. Myöhemmin kuulin siellä täällä kuiskauksen: "Annahan ei ole aatelinen."

Aamukävelyllä kolme vuotta sitten avasin katutasossa olevan oven. Tudy Sammartini makasi leveällä sängyllään keittiön jatkeena olevassa kamarissa.

– Mitä teet täällä, hän huusi nähdessään minut ja nauroi räkäisesti.

– Haistelen aateluutta, vastasin.

– Siinä sitä haistelemista riittääkin, Tudy kähisi.

Valkoinen, kihara tukka heilahti. Kirjat Venetsian puutarhoista ja veistoksista, lehdet ja muut paperit levisivät sängyltä lattialle. Pöytään ilmestyi pullollinen sakeaa viiniä. Yöpaita sai katteekseen punaista villaa.

Me aloitimme päivän selailemalla perhealbumia; Tudy kivääri kainalossa jalka nostettuna sarvikuonon vatsalle.

– Olin nuoruuden Afrikassa.

Viinin notkistama jylhä profiili heilahteli. Ihastelin kuvaa, jossa sympaattinen apina oli asettunut teinityön kainaloon. Hetken hiljaisuuden jälkeen Tudy sanoi: "En voi sille mitään, pidän apinoista, ihmisten kanssa ajaudun aina ongelmiin."

Hetki ennen tähän sillalle tuloa katselin Tudyn ovea. Valloittava nauru hiljeni muutama viikko vierailuni jälkeen. Nyt lukossa olevan oven mykkää hiljaisuutta vahvistaa alaosan tulvasuoja.

Jaakko Heikkilä
Valokuvataiteilija

PÄÄKIRJOITUS

MIKKO ÄIJÄLÄ, JOSÉ-CARLOS GARCÍA-ROSELL,
TARJA SALMELA JA MINNI HAANPÄÄMatkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti,
yhteiskuntatieteiden tiedekuntaEläinten
HÄIRITSEVÄ
LÄSNÄOLO

Jääkarhu nimeltä Pizza nousi muutama vuosi sitten kyseenalaiseen kuuluisuuteen maailman surullisimpana jääkarhuna. Se joutui elämään keskellä kiinalaista ostoskeskusta pienessä, täysin suljetussa betonitauksessa vailla poispääsyä vierailijoiden katseilta – ulkoilmasta nauttimisen mahdollisuudesta puhumattakaan. Tapauksen noustua maailmanlaajuiseen julkisuuteen painostus kiinalaisviranomaisia kohtaan kasvoi niin, että lopulta Pizza siirrettiin merieläinpuistoon emonsa kanssa samaan aitaukseen edes hieman lähemmäs jääkarhumaista elämää.

Eläinten yhteiskunnallista asemaa koskevan julkisen keskustelun seurauksena myös Lappiin tulevat matkailijat, ja siten myös matkanjärjestäjät, ovat yhä kiinnostuneempia siitä, miten rekikoiria ja poroja kohdellaan. Eläimillä on merkittävä rooli matkailuelämysten tuottamisessa, ja matkailu puolestaan muokkaa perustavanlaatuisesti lukemattomien eläinyksilöiden ja -yhteisöjen elämää. Matkailutoimijat ovat tunnistanee eläinten keskeisen rooliin matkailussa vasta melko myöhään. Valtaosa alan tutkimuksista on tarkastellut eläimiä matkailutoiminnan resurssina, tukeutuen länsimaisiin, vahvasti antroposentrisiin, eläinkäsityksiin. Eläin elävänä ja merkityksiä tuottavana olentona on jäänyt pimentoon.

Yhteiskuntatieteissä, hiljattain myös matkailututkimuksen piirissä, eläimen ja ihmisen välistä suhdetta on alettu lähestyä toisenlaisesta näkökulmasta, jossa myös eläin nähdään aktiivisena osapuolena. Perinteisesti toimijuuteen on liitetty käsitys toiminnan tarkoituksenmukaisuudesta pelkästään ihmisen ominaisuutena. Eittämättä valta ja hallinta esimerkiksi matkailussa ovat usein ihmisen eduksi. Eläimet eivät kuitenkaan ole pelkkiä ihmistoiminnan kohteita, vaan ne muokkaavat toiminnallaan sekä matkailuun liittyviä käsityksiä että käytäntöjä. Pizza-jääkarhun toiminta tulkittiin suremiseksi, mikä vetosi ihmisten myötätuntoon. Eläimet eivät välttämättä ole kiinnostuneita ihmismielen ja -kielen ylläpitämisestä eläinkäsityksistä ja toimintavoista mutta kykenevät niitä kuitenkin rikkomaan ja muuttamaan.

Eläinten merkittävä ja usein häiritsevä läsnäolo yhteiskunnassamme vaatii uusia lähestymistapoja ymmärtää ja tehdä näkyväksi eläinten aktiivista toimijuutta ihmislajin määrittelemissä yhteiskunnallisissa prosesseissa. Se vaatii myös tunnistamaan katseemme ulottumattomissa tapahtuvia käytäntöjä antroposentristä katsantokantaamme horjuttaen. Perinteisten, puheeseen ja kirjoitettuun tekstiin perustuvien metodien rinnalle vaaditaan luovia lähestymistapoja, joiden avulla voidaan mennä pelkkien representaatioiden tuolle puolen: havaita eläimet tuntevina, tietävinä ja vaikuttavina toimijoina. Esimerkiksi nykYTEknologia ja tuoret tieteen tekemisen käytännöt mahdollistavat tiedon tuottamisen, teoretisoinnin ja viestinnän muotoja, jotka osaltaan avaavat reittejä lajienväliseen myötätuntoon, oppimiseen – ja ehkäpä lopulta myös ymmärrykseen.

Turpa vasten nenää

Mitä ihminen voi oppia hevoselta?
Entä hevonen ihmiseltä?

TEKSTI MARJO LAUKKANEN
KUVAT ELLI ALASAARI

Hevosaitauksen vieressä seisoo kaksi ihmistä, joista toinen on hevosille täysin vieras. Hevoset kääntävät katseensa tulijoita kohti ja hörivät korviaan, sitten ne jatkavat tyynesti syömistä. Ensimmäisenä ihmisiä lähestyy Vetkale, suomenhevosruuna, joka pysähtyy turvan mitan päähän.

– Vetkale on lauman järki. Se ottaa eniten vastuuta ja käy toteamassa uudet ihmiset turvalliseksi, Jemina Pietilä-Gros kertoo.

Pietilä-Gros on Norvan hevostilan emäntä, äitiyslomalla oleva luokanopettaja ja sosiaalipedagogisen hevos toiminnan ohjaaja. Kaikki nämä elämänaalueet yhdistyvät tekeillä olevassa väitöskirjassa, jossa hän tutkii hevosavusteisuutta koulussa.

Vetkale toteaa vieraan ihmisen harmittomaksi ja palaa heinä pariin. Yksi kerrallaan lauman muut hevoset käyvät tervehtimässä. Nasu tarjoaa rapsutettavaksi takapuoltaan, Koipeliini työntää päätä kainaloon ja Pik-

kuissikka seurailee tilannetta vähän kauempaa.

Tutustumisen jälkeen vieras pääsee emännän mukana aitaukseen ripottelemaan hevosille heinää. Hevosten ruokkiminen on yksi niistä monista tehtävistä, jotka kuuluvat myös sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan.

– Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on ohjattua toimintaa talliympäristössä ja -yhteisössä hevosten kanssa. Siinä kaikki toiminta on arvokasta, ei pelkästään ratsastaminen.

Sosiaalipedagogista hevostoimintaa voidaan käyttää esimerkiksi oppimisen tukena tai kuntoutuksessa. Toiminnalla on tavoitteet, jotka määritellään yhdessä asiakkaan kanssa, kuten itseluottamuksen, sosiaalisen taitojen tai elämänhallinnan tukeminen.

Ohjaajat ovat täydennyskoulutettuja kasvatus-, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Pietilä-Gros on valmistunut luokanopettajaksi Lapin yliopistosta, hankkinut äidinkielenopettajan pätevyyden Oulun yliopistosta

ja suorittanut työn ohessa sosiaalipedagogisen hevos toiminnan ohjaajan opinnot Itä-Suomen yliopistossa. Parhaillaan hän tekee myös eläintenhoitajan opintoja Ammattiopisto Lapiassa.

Hetki ihan hiljaa

Koululaiset ovat innoissaan päästessään tekemiseen hevosten kanssa, heistä irtoaa ääntä ja liikettä. Aitauksessa olevat hevoset pysyttelevät kaukana.

– Lapset huomasivat itse, että ollaanpa hetki ihan hiljaa. He järjestivät oman toimintansa niin, että hevoset tulivat heidän luokseen.

Pietilä-Grosin kuvailema kohtaaminen tapahtui toiminnallisessa tutkimuksessa, jota hän teki kahden oppilasryhmän kanssa. Hän keräsi aineistoa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan lopputyöhön ja sai samalla alkusysäyksen kasvatustieteiden väitöstutkimukselle. Aineistoon kuuluu havaintoja, haastatteluja,

” Ihmisten välisessä dialogissa korostuu usein sanallinen viestintä, eläinten kanssa sanaton.

valokuvia ja kyselyvastauksia.

– Tutkin, miten dialogi ilmenee hevosavusteisen koulupäivän aikana. Aluksi olin kiinnostuneempi ihmisistä, mutta näkökulma on siirtynyt koko ajan enemmän hevosiin. Mikä on hevosen merkitys toiminnassa, ja mitä hevonen siitä saa?

Ihmisten välisessä dialogissa korostuu usein sanallinen viestintä, eläinten kanssa sanaton.

– Ihmisen on pakko vähän rauhoittua, jotta voi lukea hevosta. Hänen pitää käyttäytyä tietyllä tavalla, jotta hevosen on hyvä olla.

Hevosen ja lapsen välinen dialogi voi tukea myös las-

ten keskinäistä dialogia. Ennen tallipäivää koululaiset olivat sopineet yhteiseksi tavoitteekseen, että hevosilla on hyvä mieli. Tavoitteeseen pyrkiessään lapset neuvottelivat keskenään, mitä heidän pitäisi tehdä. Hevoset puolestaan reagoivat lasten käytökseen, joten palaute on välitöntä. Olennaista on löytää tapa, joka on mielekäs kaikille.

– Hevosta ei pakoteta, vaan ihminen muuttaa omaa toimintaansa hevosen tarpeiden mukaan. Jos hevosta vaikkapa pelottaa, ihmisen vastuulla on toimia niin, ettei hevosta pelota.

Oppitunti luottamisesta

Kaksitoista lasta, kaksitoista islanninhevosta, kaksi kouluviikkoa. Vaikka opettajat eivät ole sitä varta vasten suunnitelleet, koulupäivän alussa kukin lapsi valitsee sen hevosen, jonka kanssa aloitti ensimmäisenä päivänä.

Toisen tutkimusaineistonsa Pietilä-Gros keräsi Islannissa, jossa hän seurasi hevosavusteista oppimista kahden viikon ajan. Hän oli kuullut islantilaisesta koulusta, jossa seitsemäsluokkalaisten opintosuunnitelmaan kuului kahden viikon jakso hevosten kanssa. Pietilä-Gros sai osallistujilta luvan tehdä etnografista tutkimusta jakson ajan.

– Harjasin hevosia ja autoin tarpeen mukaan, mutta en vaikuttanut itse toimintaan.

Koululaiset puhuivat hyvää englantia, ja Pietilä-Gros ymmärsi jonkin verran islantia. Erikielisyydessä oli etunsa. Kun kieltä ei täysin ymmärtänyt, se ohjasi havainnointia sanattomaan viestintään, siihen samaan, mitä hevosetkin harjoittavat.

Jo ensimmäisen päivän päätteeksi lapset töltsivät ilman satulaa. Pietilä-Gros ihmetteli lasten nopeaa etenemistä opettajalle, joka vastasi, että hevoset saavat elää laumassa lajityypillistä elämää, joten ne ovat tyyviä ja luotettavia.

Reissun jälkeen Pietilä-Gros kirjoitti kokemuksestaan blogitekstin Sosiaalipedagogisen hevostoimintayhdistyksen verkkosivuille. ”Minun oppituntini oli tämä: luota. Luottamus näkyi kaikessa. Aikuiset luottivat lapsiin. Aikuiset luottivat hevosiin. Hevoset luottivat aikuisiin, hevoset luottivat lapsiin.”

Pietilä-Grosin mukaan vastavuoroisuudessa hevoselle muodostuu toimijuus, mikä ei kuitenkaan tarkoita he-

vosen inhimillistämistä vaan sitä, että hevonen saa ilmaista tunteitaan ja vaikuttaa toimintaan.

– Hevonen saa aloittaa vuorovaikutuksen mutta myös lopettaa sen lähtemällä pois.

Pietilä-Gros on huomannut, että hevosen poistumisesta voi seurata hedelmällinen keskustelu. Houkuttiko hevosta kenties heinä tai lauman turva? Lapsi voi eläytyä hevosen tilanteeseen ja löytää siitä yhtymäkohtia ihmisten toimintaan.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sekoitetaan joskus ratsastusterapiaan, joka on terapeutin ja tehtävään koulutetun hevosen yhdessä toteuttamaa kuntoutusta. Eri alojen ammattilaisilla on yhteinen kansainvälinen yhdistys Federation of Horses in Education and Therapy International, joka järjestää kansainvälisiä konferensseja.

– Edellisessä konferenssissa hevosen toimijuutta nostettiin esiin aika paljon, Pietilä-Gros sanoo.

Pelataanko turpapalloa?

Norvan hevestilalla hevoset elävät laumassa pihatossa. Ne eivät säikähdä pihaan saapuvaa autoa eivätkä taivaalla kaartavaa lentokonetta. Pietilä-Grosin mukaan erityisen rauhallisesti ympäristöönsä suhtautuu Vetrakle, joka usein rauhoittaa muutkin. Tyynen pinnan alla on kuitenkin aimo annos leikkisyyttä.

– Vetrakle on nopea oppimaan ja innostuu kaikista tempuista. Ruokapalkalla ja kehumalla se on oppinut pallotelemaan. Jos syötän sille jalkapallon, se ottaa turvalla kiinni ja osaa syöttää takaisin. Se tykkää myös kuljettaa palloa.

Vetrakleen kanssa asiakkaat voivat harjoitella eläimen koulutusta

– ja rentoutua itsekin, sillä harva asia murtaa jäätä yhtä tehokkaasti kuin jalkapalloileva hevonen.

Äitiyslomallakin Pietilä-Gros on työskennellyt asiakkaiden kanssa mutta vain sunnuntaisin. Joskus äitiysloman jälkeen olisi tarkoitus suorittaa seuraava aineistonkeruuvaihe väitöstutkimusta varten. Pietilä-Gros haluaisi hyödyntää aiempien vaiheiden tuloksia ja keilla pidempikestoista hevostoimintaa yhden oppilasryhmän kanssa. Ryhmä voisi vierailla hevestilalla esimerkiksi kerran kuussa puolen vuoden tai vuoden ajan.

– Hevosta ei voi tuoda luokkaan, mutta luokan voi tuoda hevosen luo.

Kokonaisvaltaista hyvinvointia

Mielenterveyskuntoutuja vaikutti tallille tullessaan levottomalta ja ahdistuneelta.

– Hevosen selässä koko olemus muuttui.

Huomasin rentouttavat ja hyvinvointia tukevat vaikutukset konkreettisesti, tutkija Kari Soronen kertoo.

Soronen on kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden maisteri sekä lähihoitaja, joka on työskennellyt vammaisten ja mielenterveyskuntoutujien parissa. Hän on tutkijana Lapin yliopiston vetämässä Recovery-hankkeessa ja tekee väitöstutkimusta kokemusasiantuntijuudesta mielenterveystyössä.

Aiemmin Soronen työskenteli Mielenvireys ry:n vetämässä Tolppa-hankkeessa, jonka tavoitteena on parantaa mielenterveyskuntoutujien toimintakykyä ja osallisuutta. Isossa roolissa on Turkan Ratsurinne Ay, joka järjestää sosiaalipedagogista hevostoimintaa.

– Hanke lähti liikkeelle mielenterveyskuntoutujien omista toiveista päästä ulos luontoon.

Sorosen mukaan monelle mielenterveyskuntoutujalle jo kotoa pois lähteminen on suuri ponnistus. Niinpä tallille tuleminen tai luontoretelle lähteminen on

voitto itsessään. Eläimellä on kuntoutuksessa erityinen merkitys.

– Hevonen antaa ihmiselle onnistumisen ja elämänhallinnan kokemuksia. Moni kertoi alussa pelkäävänsä isoa eläintä. Pikkuhiljaa he uskaltautuivat lähemmäs, koskettamaan, harjaamaan ja lopulta hevosen selkään.

Kun pelosta pääsee yli, moni osallistujista on kokenut hevosen hyväksyvänä ja helposti lähestyttävänä. Eläimen kanssa voi käsitellä tunteita muutenkin kuin puhumalla, ja toisaalta eläimen läheisyys voi myös auttaa puhumaan omasta elämäntilanteestaan avoimemmin.

– Kokemus on fyysinen ja psyykkinen, ja monelle se on vapauttava. Sillä voi olla kokonaisvaltaisia vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin.

Sorosen mukaan luonnossa ja eläinten kanssa korostuvat rytmit ja kierrot. Hevosen päivää rytmittävät ruokailut ja ulkoilut, ja vuodenkierrossa kukoistamista seuraava lakastuminen ja uusi kukoistus.

– On hyvä huomata, että koko ajan ei tarvitse mennä täysillä eteenpäin vaan tarvitaan myös lepoa.

Tolppa-hanke loppuu tänä vuonna, ja Soronen on mukana suunnittelemassa sille jatkoa.

– Tarkoitus on laajentaa ja monipuolistaa toimintaa yhdistämällä siihen ekopsykologiaa, paikan henkeä ja tarinallisuutta. •

kolumni

MARJO LAUKKANEN

Tiedetoimittaja, Arktinen keskus

Päätoimittaja, Kide

Kirjoittajaa edustaa valokuvassa lapinkoira Teide.

”Kaikki, mikä vaikuttaa meihin, vaikuttaa myös niihin.

ANNA MUOTKA

KAHDEKSAN KOIRAA – JA YKSI TOTEUTUMATON NÄYTTELY

Lunnikoiran niska on niin joustava, että kun se taivuttaa päättään taaksepäin, kirsu hipoo selkään. Koira pystyy levittämään etutassunsa suoraan sivuille ja kääntämään pystyt korvat suojaavasti suppuun. Kussakin käpälässä on kuusi varvasta.

Erikoisista ominaisuuksista on hyötyä pienelle koiralle, jota ihminen on käyttänyt apunaan lunnien metsästyksessä Pohjois-Norjan Lofoteilla. Lunnien pesäkolot ovat jyrkillä rinteillä, joten niitä pyydystävän koiran on pitänyt olla rohkea kiipeilijä ja mahtua ahtaisiin koloihin.

Törmäsin tähän harvinaiseen koirarotuun, kun aloin suunnitella tiedenäyttelyä arktisista koirista. Miten loistava idea, ajattelin. Koirien avulla pystyisi kertomaan seikkaperäisesti arktisen alueen kansoista ja kulttuureista. Koirat ovat olleet korvaamattomana apuna metsästyksessä ja porojen paimennuksessa sekä kuljettaneet ihmistä lumella ja jäällä. Ne ovat varoittaneet vaarasta ja puolustaneet laumaansa.

Koska olen huono etsimään ja saamaan rahoitusta, näyttely on toistaiseksi ideoinnin asteella. Jokaisesta arktisesta maasta voisi esitellä tarkemmin yhden koirarodun, sekarotuisia silti unohtamatta. Vaikka koirien historia on pitkä, monen rodun historia on yllättävän lyhyt. Rotumääritelmissä korostetaan yhtenäistä ulkonäköä, mutta tuhansien vuosien ajan tärkeintä oli käyttötarkoitus.

Minkä koiran esittelisi Siperiasta? Tunnetuin taitaa olla siperianhusky, kevytrakenteinen ja nopea rekikoira, joka on levinnyt ympäri Arktista. Valinta voisi osua myös itäsiperianlaikaan, monipuoliseen metsästyskoiraan, jonka avulla voi pyydystää kaikkea liikkuvaa linnuista karhuihin. Sitä kutsutaan kuvaavasti kaikenviljankoiraksi, pohjoisessa liha on leipää. Vai kannattaisiko sittenkin valita nenetsinkoiraan, joka on virallinen rotu Venäjällä mutta ei kansainvälisesti? Tutkija Roza Laptanderin mukaan nenetsit uskovat, että luojajumala Num loi ensimmäisen ihmisen, koiran ja poron sekä valitsi jokaiselle paikan tundralla.

Koirat elävät ihmisten armoilla ja kaikki, mikä vaikuttaa meihin, vaikuttaa myös niihin. Kun norjalaiset siirtyivät pyydystämään lunneja verkoilla, lunnikoirien määrä väheni. Moottorikelkan yleistymisen on vähentänyt tarvetta niin poro- kuin rekikoirille. Toisaalta seurakoira- ja koiraharrastusbuumit ovat koituneet monen rodun pelastukseksi. Koiramaailma on globalisoitunut, ja meksikolaista alkuperää olevaan chihuahuaan voi törmätä Napapiirin pohjoispuolella.

”Meidän” ja ”niiden” elämä on kietoutunut yhteen kuin remmeissä toisiinsa tutustuvat koirat.

Eläimellisiä suhteita

TEKSTI MARIA PALDANIUS

KUVAT ANNA MUOTKA

Tutkijan suhde eläimiin on paitsi ammatillinen usein myös henkilökohtainen.

Olen kasvanut porojen, hevosten ja koirien ja erityisesti porokoirien ympäröimänä. Koira on myös lempieläimeni. Parhaimmillaan se on mutkaton eläin, josta voi saada hyvän ystävän.

Yhteiskuntatieteilijänä pohdin paljon erilaisia suhteita. Toisinaan keskiöön nousevat myös eläimen ja ihmisen väliset suhteet sekä kysymys eläimen paikasta erilaisissa yhteisöissä. Esimerkiksi Lapin kylissä ihmisen ja eläimen välinen suhde on aivan erilainen kuin kaupungeissa. Sen voi ainakin osittain katsoa johtuvan eroista elinympäristössä ja elinkeinoissa. Usein mietin myös, miten ihminen assosioidaan helposti osaksi rakennettua ympäristöä ja muut eläimet osaksi luontoa. Se on vähän hassua.

Lapin ylioppilaslehdessä kirjoitin tietoisien provosoi-vaan sävyyn siitä, miten eläimet nähdään oikeudellisesti ihmisen omaisuutena. Tosiasiassa nämä asiat ovat hyvin monitulkintaisia. Mitään yleispätevää moraalina-

kökulmaa on vaikea ottaa. Ideaalitalanne olisi kuitenkin se, että ihminen kunnioittaisi muita eläimiä. Esimerkiksi poronhoidossa tämä toteutuu, vaikka eläimet ovatkin ihmisen omaisuutta.

Vuonna 1996 voimaan astuneen eläinsuojelulain myötä eläimistä tuli oikeussubjekteja, ja vuonna 2015 perustettiin Eläinoikeuspuolue, jonka tavoitteena on kaikkien eläinten yhdenvertaisuus. Kasvanut ympäristötietoisuus on tuonut eläinten oikeuden yleiseksi aiheeksi kahvipöytäkeskusteluissa. Ehkä olemme alkaneet suhtautua eläimiin empaattisemmin kuin ennen. On kiinnostavaa nähdä, jatkuuko kehitys tähän suuntaan.

Eve Orhanli-Viinamäki

Yhteiskuntatieteiden maisteri, laillistettu sosiaalityöntekijä ja vieraileva tutkija Arktisessa keskuksessa

Lintuharrastajia on Suomessa nykyään enemmän kuin koskaan ennen. Lintujen kauneus ja laulutaito tuottavat monille mielihyvää. Lentävinä otuksina niiden katsotaan edustavan vapautta ja esimerkiksi laulujoutsen nähdään usein pitkäaikaisen parisuhteen symbolina. Lintuja metsästetäänkin yhä enemmän kameroilla aseiden sijaan.

Minulle linnut ovat sekä harrastus että työ. Tärkeimmät tutkimusaiheeni liittyvät tavalla tai toisella lintuihin. Suosikkilintuni on kuukkel. Se on Lapin oma paikkalintu, jota kuvaillaan kansanperinteessä sekä onnen linnuksi että onnettomuutta tuovaksi löpöttelijäksi. Kuukkel uskaltaa myös hakea ruokaa ihmisen kädestä. Valitettavasti kuukkelikannat ovat viime vuosikymmeninä vähentyneet merkittävästi.

Ihmisten suhtautuminen lintuihin on viimeisten vuosien aikana muuttunut. Teknistymisen myötä olemme osaksi vieraantuneet luonnosta, osaksi oppineet arvos-

tamaan sitä enemmän. Kun ennen jokapoika harrasti ”haitallisten” lintulajien pesien tuhoamista tai eläti-varisten kouluttamista, nykyisin kaikilla linnuilla on pesimärauha. Vainon vähentymisen myötä monet lajit ovat myös kaupunkilaistuneet. Suomen vihatuimman lintulajien tittelistä kilpailevat nykyään merimetso ja valkoposkihanhi.

Jotkut ihmiset myös pelkäävät lintuja, ja osa ei tunne lintuja lainkaan. Usein kaukomaiden luonto tunnetaan omaa lähiluontoa paremmin. Suomalaisten lintutietoutta pyrkii edistämään BirdLife Suomi, joka organisoii esimerkiksi piha- ja pönttöbongaustapahtumia. Jokaisen tulisi tietää vastaus ainakin yhteen kysymykseen. Mikä on Suomen kansallislintu? Vastaus on tietenkin laulujoutsen.

Jukka Jokimäki

Yliopistotutkija ja kaupunkiekologian dosentti, Arktinen keskus

Olen paraikaa tekemisissä maailman vaarallisimman eläimen kanssa. Se on pureva ja inisevä hyönteinen, joka levittää infektio-tauteja ympäri maailmaa. Kyseessä on tietenkin hyttynen. Hyttysellä on keskeinen rooli meneillään olevassa Future Bio Arctic Design -hankkeessa, jossa pyritään löytämään Lapin luonnosta korvaavia yhdisteitä tekstiiliteollisuudessa käytetyille, haitallisille ja vaarallisille kemikaaleille.

Hyönteisten hyödyntäminen niin elintarvike- kuin tekstiiliteollisuudessaakin alkaa olla yhä yleisempää. Esimerkiksi bio-, media- ja tekstiiliteollisuudessa hyönteisiä hyödynnetään monin eri tavoin. Meidän hankkeemme tavoitteena on kehittää uusia, luonnonmukaisia ja turvallisia itikkakarkotteita sekä luonnonmukainen älytekstiili hyttysiä hyödyntäen. Toivon, että näitä, maailman vaarallisimpia eläimiä esiintyisi ensi kesänä vähintään

kohtuullisesti, jotta pääsemme testaamaan ideoitamme käytännössä.

Kädellisistä lajeista oma suosikkini on ihminen. Ihmisen luomat kielet ja kulttuurit kiehtovat. Koko eläinmaailmassa merkityksellisimpiä minulle ovat puolestaan metsäeläimet. Jokainen merkki niiden olemassaolosta on luonnon arkkitehtuuria parhaimmillaan. Nautin siitä, kun kesäisessä metsässä hämähäkinseitit tarttuvat kasvoihin ja kun talvisin kotipihani lumihankeen muodostuu metsäjäniksen tekemä kapea polku. Lakkametsässä puolestaan laulan pitääkseni karhun loitolla. Pidän myös elokuvista, joissa luonnonäänet tai metsäeläimet rakentavat taustalla omaa, monikerroksista tarinaansa. •

Heidi Pietarinen

Taiteen tohtori ja tekstiilialan professori, taiteiden tiedekunta

Saanko luvan KALATANSSIIN?

Kun vetouistelua tarkastellaan kalatanssina, voidaan luopua eläimen inhimillistämisestä ja siirtyä ihmisen eläimellistämiseen.

TEKSTI VESA MARKUKSELA | KUVITUS JUTTA MYKRÄ

Moottorivetouistelu on kalastusmuoto, jossa veneen avulla vedetään vedessä olevaa kalastusvapaa ja siiman päässä olevaa syöttiä. Moottorivetouisteluveneessä voi olla yksi tai useampi kalastaja, kuten on myös vedettävien vapojen laita. Vetouistelun tuoksinassa mahdollistuvat monitahoiset, syvästi keholliset sekä aistilliset, kalan ja kalastajan väliset kohtaamiset. Uistelun toteutuminen vaihtelevassa vesistömaisemassa ja säätiloissa uhkuu erilaisia rytmijärjestyksiä sekä liikkeen tempoja. Kalastajien ja kalojen kehot liikkuvat vesistön pinnan päällä ja alla – joko erillään toisistaan tahi toisiinsa vastavuoroisesti solmiutuneena.

Kalastaja pyrkii saavuttamaan kehollisen yhteyden kalaan materiaalisen toimijuuden välityksellä. Kala voi puolestaan karttaa kalastajan läsnäoloa ja hänen aiheuttamiaan aistiärsyksiä. Toisaalta kala voi myös kiinnostua kalastajan toimista ja tehdä tuttavuutta aistillisesti kiehtovien pyyntöjen kanssa. Vesistön olemus ja

vallitseva sää puolestaan määrittävät sekä kalan että kalastajan toimintaa. Tätä vetouistelukäytännön monimutkaista koreografiaa voidaan luonnehtia paritanssiksi. Se on kalan ja kalastajan välistä tanssia, joka tapahtuu vesistömaiseman tanssilavalla. Tanssiorkesterina toimii sää, joka määrää tanssin rytmin ja temmon.

Tanssin kielikuvassa me toimimme maailmassa, maailma toimii meihin nähden – edestakaisessa dynaamisessa prosessissa. Kalaparitanssin kaikkien toimijoiden – kalojen, kalastajan, vesistön ja sään – toimijuus muuttuu alati ja odottamattomasti tanssikäytännön kuluessa. Paritanssin aikana toimijuus myös jakaantuu vaihtelevasti tanssiin osallistuvien kanssa. Katsannossa painotetaan eläimen ja ihmisen yhteen kietoutuneita kehollisia kohtaamisia alati muuntuvassa vesistömaisemassa. Se haastaa ihmisen ylivallan ehdottomalla näkemystä, jossa luovutaan eläimen inhimillistämisestä ja siirrytään ihmisen eläimellistämiseen – pyydetään lupaa tanssia ja aistia kuin kala.

Vetouistelun tarkastelu kalatanssina tuo esiin uudenlaisia näkemyksiä vesistössä tapahtuvan eläimen ja ihmiseläimen kohtaamisen aistillisesta ja kehollisesta luonteesta. Kala ja vesistö eivät ole passiivisia toiminnan kohteita tai toiminta-alustoja vaan aktiivisia toimijoita käytännössä. Esimerkiksi kalatanssia edeltävässä vaiheessa, tanssihaussa, kala etsitään vesistön, tanssalin, uumenista. Tämä ei ole vain kaikuluotaimella tapahtuvaa sattumanvaraista piilosilla olevan etsintää. Tanssiparia hakeva kalastaja pyrkii pääsemään samalle aallonpituudelle kalan kehollisesta tekemisestä kalan vesiperällä. Kalastaja pyrkii loitontumaan ihmiskäytännöistä ja lähentymään kalan käytäntöön. Kalastaja eläimellistyy olemalla avoin kalalle ja aistimalla kuin kala. Kalastaja asettautuu kalan käytännön ymmärrykseen, ei niinkään sisäisen kokemusmaailmaan. Vastavuoroisesti kala voi kalatanssin myötä kiskoutua tulemaan ihmiseksi, ainakin tulemaan sinuiksi kalastuskäytännöistä.

Kalaparitanssin tutkiminen aistietnografisen ja käytäntöteoreettiseen kyselevän otteen kautta tuo esiin sen, että on mahdollista saavuttaa asteittaista aistillista yhteyttä sekä käsitystä kalan ja kalastajan maailmojen välisistä kytköksistä. Paritanssissa tapahtuva tutustuminen eläimen pienliikkeeseen, kehollisiin rytmeihin sekä liikehdintään poikkeaa tavanomaisesta. Tapahtuuhan tutustuminen tuntemattomaan ja jopa tutuksi tuleminen teknologia-avusteisesti – etäältä – ilman li-

kiyhteyttä tai kehollista kosketusta.

Vesistön, tanssilavan, tutkiminen tarjoaa uusia näkökulmia myös maisemakeskusteluihin. Yhtäältä se valaisee, kuinka sekä kala että kalastaja kohtaavat vesistömaiseman sopeuttavilla aistillisilla ja kehollisilla käytännöillä. Näissä toiminnallisissa käytännöissä vesistömaisemaa tehdään myös erityiseksi, merkitykselliseksi. Toisaalta tarkastelu tarjoaa ”ennen näkemättömän” katsannon. Se esittää toiminnallisen vesistömaiseman rakentuvan kahdesta toisiinsa yhteen liittyvästä osamaisemasta: pinnan päällisestä ja pinnanalaisesta. Tanssiorkesterina toimivan sään huomioiminen puolestaan jatkaa keskustelua ei-inhimillisestä toimijuudesta painottamalla sään merkitystä pinnanalaiseen vesistömaisemaan ja erityisesti kalan käytäntöihin.

Vaikka paritanssi on itsessään ihmiskeskeinen käsite, se tarjoaa kalalle valtaistetun toimijan aseman. Kala ymmärretään kalaparitanssissa omaehtoiseksi toimijaksi, tanssin taitajaksi. Kalastaja, luvan saatuaan, tanssii tähden kanssa. Tähden, joka voi valita, ohjata ja viedä tanssia. Paritanssi ilmentää lyhytaikaisuudessakin kalastuksen aistillisesti tihentynyttä luonnetta. Käytäntöä, jossa kehot ovat solmiutuneet toisiinsa ja keinoon vastavuoroiseen liikkeeseen. Kalastaminen on ennen muuta paritoimintaa – it takes two to tango. ●

Kirjoittaja on yliopistonlehtori yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa.

Pois ponien suloisuudesta

Leluhahmoja ei ole sidottu ikään,
sukupuoleen eikä kansalaisuuteen.

TEKSTI TIINA UKKOLA | KUVAT ELLI ALASAARI

Taiteiden tiedekunnan parkkipaikan ohi kulkiessa tavallinen kivikasa voi jäädä huomiotta. Seassa on kuitenkin jotain poikkeuksellista – useita kivenmurikoiden kokoisia betoniankkoja. Ankat sulautuvat suojaväristyksensä puolesta maastoon, kuin se olisi niiden luonnollinen elinympäristö. Ne ovat samanaikaisesti sekä piilossa että näkyvillä.

Teoksen takana on Tommi Seppänen, 32-vuotias vas-tavalmistunut kuvataidekasvattaja. Ankat ovat vierailleet Rovaniemellä muuallakin kuin yliopistolla. Ideat ja muotit teoksiin ovat syntyneet pitkälti kurssitöinä, ja-lostuneet ja jääneet elämään.

Työskennellessään Seppänen lähtee liikkeelle joko puhtaasti muodon perusteella tai toisinaan aiheen ja sanoman kautta. Hän luo valmiista esineistä kipsimuotit, joilla voidaan kopioida tarkasti esineiden muotoja.

Seppänen päätyi ensimmäisten kipsimuottiensa kanssa kylpyankkaan. Sen sai muodostettua huolellisella työskentelyllä kahdesta palasesta. Samalla kurs-silla hän otti muotin myös kylpysammakosta ja teki ko-keiluja ankoilla ja sammakoilla keskenään. Kotoa löytyy paljon leluja, sillä Seppäsellä on alakouluikäinen lapsi.

Toisen kurssin yhteydessä Seppänen jatkoi ankkatee-malla ja teki kylpyankasta suuremman version. Samal-la materiaalikin vaihtui säänkestäväksi betoniksi. Myöhemmin Seppänen päätyi poneihin, joiden vartalomuoto vaatii useampia muotteja. Kons-tikkaat muodot vaativat usein myös esineen purkamista palasiksi.

– Lapsi on menettänyt lelujaan, kun teen niistä muotteja, Seppänen kertoo.

Aiheena mielenterveyshäiriöt

Teoksissaan Seppänen huomaa palaavansa tuttuihin muotoihin lapsuudestaan. Leluissa muodot ovat usein pelkistettyjä, ja niitä on mukava työstää. Monet le-lut ovat eläimiä, jotka ovat myös hahmoina samaistuttavia. Niitä ei ole sidottu ikään, sukupuoleen tai kansalaisuuteen.

My Little Pony -hahmoja käyt-täessään Seppänen halusi pääs-tä pois ponien suloisuudesta. Hän halusi luoda teoksen, joka näyttää kaukaa kiinnostavalta, mutta lähelle tultaessa herää halu perääntyä. Teok-sen aihe liittyy mielenterveyshäiriöihin

ja fobioihin, joita kohtaan reaktio on usein samanlainen.

Jokainen poni on yksilöllinen ja toimii itsenäisenä teoksena. Yhdessä ne keskustelevat ja luovat tilallisen kokonaisuuden, installaation, jossa voi leikitellä rytmil-lä ja toistuvuudella. Monipuolisuutensa vuoksi teokses-sa on jokaiselle jotakin.

Keramiikan työstäminen vaatii runsaasti työtilaa ja polttovaihe on olennainen osa työskentelyä. Tilojen puute ei ole pitänyt keramiikan harrastajaa poissa into-himonsa parista. Pieniä hahmotelmia hän on edelleen tehnyt kotosalla, ja niissä ovat myös toistuneet eläin-aiheet, tällä kertaa kissojen muodossa.

Innoituksen aiheena ovat toimi-neet kaksi omaa kissakave-ria. Tulevaisuuden varalle on unelmia, ja Seppänen haaveileekin kuvatai-teilijan opinnoista ja lopulta ikiomasta sa-vipajasta. ●

” Lapsi on menettänyt lelujaan, kun teen niistä muotteja.

tuokio arktisessa

Ilmastonmuutoksen
ja kuudennen sukupuutto-aallon aikakaudella
olisi mukavaa jatkaa kuin ennenkin ja aina vain

uinua,
nukkua,
levätä,
lepuuttaa silmiä,
horrosta,
koisata,
vetää lonkkaa,
levyttää,
ottaa unta palloon,
goijata,
tutia,
torkkua,
kuorsata,
oikaista selkää,
virua,
maata,
tai vetää tirsat.

Vaan kun ei.
Olkaamme sen sijaan karhuja,
luonnon merkeistä oppineita.

On aika herätä.
On aika toimia.

Teksti & kuva

ANNA MUOTKA
valokuvaaja, luokanopettaja, ilmastokasvattaja

JOHANNA KERÄNEN Opiskelija, kuvataidekasvatus, taiteiden tiedekunta

blogi

Opiskelijaelämää
Lapin yliopistossa.

Lue koko teksti:
lapinyliopisto.blogspot.fi

KANSAINVÄLISTY LAPIN YLIOPISTOSSA!

Yliopistossamme opiskelee tällä hetkellä useita kansainvälisiä opiskelijoita. Useat suorittavat täällä koko maisteriohjelman. Yksi maisteriohjelmasta suorittavista yliopistomme opiskelijoista on Tina, joka on tullut Saksasta suorittamaan mediakasvatuksen maisteriohjelmasta englanniksi. Juteltiin Tinan kanssa Lapin yliopiston opiskelijoiden kohtaamisesta. Tina olisi halukas oppimaan suomea ja kannustaakin opiskelijoita tulemaan rohkeasti juttusille kansainvälisten opiskelijoiden kanssa vaikkapa yliopiston käytävillä, luentoa odotellessa: "Jos en heti ymmärrä mitä haluat sanoa, niin voit toistaa sen minulle. Löydämme varmasti yhteisen kielen ja juttu alkaa luistamaan." Itse koen, että tällaisessa kohtaamisessa oma itsevarmuus ihmisten välisessä kanssakäymisessä kehittyy ja kehonkielen käyttö ruokkii luovuutta. Sanavarasto laajenee, kun on mietittävä vaihtoehtoisia ilmaisuja ja ehkä myös englannin puhumiseen tulee sujuvuutta.

MARIA FISK

Mitä kuuluu yliopiston ympäristötyölle?

Viime vuonna yliopistolla kiiri huoli WWF:n Green Office ympäristöjärjestelmästä luopumisesta. Ylioppilaskunnan tuolloin aloittaman dialogin seurauksena syntyi yliopiston ympäristötyöryhmä. Nyt kun vuosi on vierähtänyt, sopii vilkaista, mitä ympäristötyölle kuuluu.

- Viime vuonna opiskelijoiden viesti oli, että kunnianhimoa halutaan enemmän. Meillä oli edellytyksiä isompaan, ja varsinkin opiskelijoilla oli kova tahto, toteaa viime vuoden työryhmässä toiminut Juho Keränen.

Kentältä kuuluneesta kritiikistä huolimatta yliopisto ei ole ollut toimeton. Tämä on näkynyt vaikkapa vihreään sähköön siirtymisenä ja poistettavien kalusteiden kierrätyksenä. Tiedotus ja kommunikaatio muiden ympäristötoimijoiden kanssa ei kuitenkaan ole ollut saumatonta. Tästä johtuen esimerkiksi vastuunjako on jäänyt epäselväksi.

- En lähtisi osoittelemaan sormella yliopiston viestintää, kertoo ympäristötyöryhmässä toista vuottaan toimiva Meri Forsman.

- Ongelma on enemmänkin yleisen vuoropuhelun puute. Se haittaa yhteistyön sujuvuutta. Yliopiston ympäristötyöhön kuuluu myös onnistumisia, ja niistä saa olla ylpeä. Valitettavasti näistä onnistumisista ei osata tiedottaa eteenpäin.

Ympäristötyöryhmän sihteerinä toimiva Aatu Puhakan mukaan yliopistolla on ihmisiä, joilla on ihan konkreettista tahtoa viedä asioita läpi.

- Ei yliopiston työ tai tämäkään työryhmä viherpesua ole. Yliopisto kuitenkin tarvitsisi pitkän tähtäimen korkean tason strategian. Pitäisi myös hankkia resursseja ympäristötyötä varten ja palkata henkilö, jonka toimenkuvaan ympäristöasiat selvästi kuuluisivat.

Kriisi on niskassa. Jäätiköt sulavat, Australia palaa ja heinäsiirakat valtaavat maan. Voiko tilanteesta nähdä valoa?

- Toki inhimillisinä olentoina välillä näyttää todella pimeältä. Silloin kun valo näyttää häipyvän, täytyy itse sytyttää lamppu ja näyttää tietä, Juho Keränen päättää.

HENRIK TELKKI

Tunnista omat vahvuutesi

TEKSTI MARIA PALDANIUS
KUVAT JUSSI POHJAVIRTA

alumni

Kyky tunnistaa ja hyödyntää omia vahvuuksia johtaa myönteisten valintojen tekemiseen sekä opinnoissa että työelämässä. Tähän ajatukseen nojaa Lapin yliopiston ja Lapin ammattikorkeakoulun opetus- ja ohjausalan henkilöstölle suunnattu hanke Vahvuusperustaisen tulevaisuushajauksen kehittäminen eli Vahto.

– Tarkoitus on kehittää Lapin korkeakoulujen ohjauskäytänteitä siten, että opettajat ja ohjausalan ammattilaiset pystyvät auttamaan opiskelijoita tunnistamaan omat vahvuutensa paremmin, sanoo projektipäällikkö Sofia Kari.

– Ihminen, joka osaa hyödyntää vahvuuksiaan, tekee useammin myös sellaisia valintoja, jotka tukevat hänen hyvinvointiaan, toteaa Lapin yliopiston vararehtori ja kasvatustieteen professori Satu Uusiautti.

Uusiauttin mukaan jokaisella ihmisellä on omat vahvuutensa, joiden sisäistäminen ja omaksuminen voi edistää hyvinvointia ja luoda välineitä kielteisiä kokemuksia vastaan. Yksilölliset vahvuudet toimivat myös ESR-rahoitteen Vahto-hankkeen pon-

nistuslautana. Ponnistusvoiman tarjoaa osallistujien eli Lapin korkeakoulujen opetus- ja ohjaushenkilöstön välinen tiimityö, joka realisoituu työpajoissa.

– Hankkeeseen sisältyy kuusi työpajaa, joissa opettajat ja ohjaajat pääsevät vahvistamaan vahvuusperustaista tulevaisuushajausosaamistaan. Vuorovaikutteisuus on kaiken keskiössä, Kari kertoo.

Vuorovaikutteisen työskentelyn lisäksi pajoissa kuullaan asiantuntijapuheenvuoroja. Yhteen työpajaan on esimerkiksi kutsuttu ainejärjestöjen edustajia. Vetäjien toiveena on, että työpajoista ammennetut tiedot ja taidot saataisiin jatkossa integroitua osaksi molempien korkeakoulujen opetusta.

– Toivomme Vahto-mallin lisäävän yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä opetus- ja ohjaushenkilöstön kesken sekä tukevan henkilöstön hyvinvointia. Meillä on ainutlaatuinen mahdollisuus toimia yhdessä, oppia toisiltamme ja sukeltaa yhdessä vahvuuksien syvälliseen ymmärtämiseen, Kari ja Uusiautti kiteyttävät.

Sofia Karin (vas.) ja Satu Uusiauttin mukaan opiskelijoille on tarjolla monenlaista opinto- ja uraohjausta. ”Opiskelijan omiin luontevahvuuksiin keskittyvää, vahvuusperustaista ohjausta ei ole vielä systemaattisesti kehitetty. Tämä hanke on ensimmäinen aloite siihen suuntaan.”

KUVAT JENNI LINTULA

Tuija Keihtä

Johtava työllisyysasiantuntija, Lapin liitto

- Syntynyt 1966 Rovaniemellä
- Talentia Lappi ry:n valitsema Vuoden sosiaalitapaus 2000
- Valmistui yhteiskuntatieteiden maisteriksi pääaineena sosiaalityö 2008
- Harrastaa monipuolista liikuntaa vuodenajan mukaan, luonnossa liikkumista, lukemista ja opiskelua

Aitojen kohtaamisten ammatissa

Tuija Keihtälle on kertynyt runsaasti kilometrejä sosiaalityön kentältä. Uralle mahtuu muun muassa työskenteleä kotipalvelun ohjaajana, projektisihteerinä, nuorten erityistyöntekijänä sekä päihdetyöntekijänä ja sosiaalityöntekijänä. Paljon työtä erilaisten ihmisten parissa.

– Minulle sosiaalityön rikkaus on juuri ihmisten kohtaamisissa. Siinä, että tapaa erilaisia ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa.

Vilkaisu opiskeluhistoriaan tuo mieleen ajatuksen elinikäisestä oppimisesta. Sosiaalityön opintojen ohella löytyy lukuisia koulutuksia sosiaali- ja terveysalalta, viestinnästä ja johtamisesta sekä opettamisesta. Mistä moinen into?

– Olen aina hakeutunut opiskelemaan siksi, että saisin työkaluja omaan työhöni. Työelämä ja -tehtävät ympärillä muuttavat koko ajan. Opiskelemalla pysyn itse mukana muutoksessa, saan kulkea virran mukana.

Parhaillaan Keihtä koordinoi Lapin liitossa työllistämistä edistävää monialaista yhteispalvelua, joka tunnetaan myös nimellä ”Lapin TYP”. Yhteistyöverkostoon kuuluvat Lapin TE-toimisto, KELA ja Lapin 21 kuntaa. Verkostossa selvitetään työttömien henkilöiden palvelutarpeet, suunnitellaan tarvittavat palvelut ja vastataan prosessin etenemisestä ja seurannasta. Lisäksi Keihtä vastaa yhteisten käytäntöjen ja asiakasprosessien kehittämisestä. Työpöydällä on siis melkoinen paletti.

– Toimintaa ja monialaisuutta on vaikea selittää tyhjentävästi, mutta keskeisenä hakusanana työssäni on ”työllistymistä edistävä”.

Vaikka verkostojen, toimijoiden ja tapojen kirjo välillä ahdistaa, Keihtä tunnustaa nauttivansa tilanteesta, joka ulkopuoliselle näyttäytyy monimutkaiselta.

– Olen aina tykännyt systeemiteorioista, ja opintojen teoreettinen pohja antaa kehittämistyöhön oivalliset raamit. Etsin toimintamalleja, pohdin syy-seuraussuhteita ja mietin, mikä siinä kaikessa on minun roolini. Asiat eivät vain tapahdu, vaan saan olla itse mukana muutosten mahdollistajana.

JAANA OJUVA

Läsnäolon taito

Kuvataiteilija ja taidegraafikko Maija Albrechtin työpöydällä on keltaisia tulppaaneja. Ne ja kirjastokortit hän hankki ensi töikseen saavuttuaan Rovaniemelle.

TEKSTI PILVIKKI LANTELA
KUVAT SANTERI HAPPONEN

"Marginaalista", 2015, kollaasi kärpäsen osista, teos Wihurin rahaston kokoelmassa.

Albrecht on kerännyt kotipihaltaan kuolleita koppakuoriaisia ja lukkeja teostensa materiaaliksi.

Työtila on minulle aina myös olemisen paikka, haluan tehdä siitä miellyttävän. Kotona Inkoossa työhuoneestani näkyy puita, lintuja, metsää. Halusin heti tännekin jotain elävää, joten aloitin ostamalla tulppaaneja, Albrecht kertoo.

Keltaisella värillä on myös väliä. Se alkoi puhuttelemaan Albrechtia viime syksynä haapojen leimutessa keltaisessa ruskassa. Rovaniemelle Albrecht on ottanut mukaan akvarelli- ja guassivärit. Ehkä hänen yleensä mustavalkoisiin töihinsä ilmestyy Rovaniemellä myös keltaista.

– Minulla on sellainen tunne, että työssäni on tapahtumassa jonkinlaista muutosta, mutta en vielä tiedä, mihin se johtaa.

Oman hengityksen rytmissä

Albrecht on tunnettu luonto- ja eläinaiheisista töistään. Kuivaneulatekniikka on taidegraafikon pääasiallinen ilmaisumuoto. Kuparilevyn pintaan piirretään ohuella piikillä, ja laatalle levitettävä painoväri paljastaa piirretyt uurteet. Painopaperina Albrecht käyttää silkkinen

ohutta japanilaista gampipaperia.

– Luonnontieteellinen kuvasto ja käyttämäni tekniikka kulkevat käsi kädessä. Kuivaneulatekniikassa minua viehättää sen yksinkertaisuus – kuivaneulapiikki ja laatta ovat minulle kuin kynä ja paperi. Vaikka olen käyttänyt tätä menetelmää jo vuosia, työskentely on erittäin kiinnostavaa edelleen.

Albrecht itse kuvailee piirtämistään hipsuttelevaksi.

– Saatan piirtää laatalle viivoja tunteja hengitykseni rytmissä. Parhaimmillaan keskittynyt työskentely on meditatiivista eli sitä, että olen täysin läsnä siinä, mitä teen. Läsnäolo liittyy myös työn fyysisyyteen – käteni paino piirtämässäni jäljessä, kuparilaatan tai ihmäisen vedostuspaperin koskettaminen kiinnittävät minut hetkeen.

Parinkymmenen vuoden taiteilijanurallaan Albrecht on joutunut monesti pohtimaan oman työnsä luonnetta.

– Olen hyväksynyt sen, etten voi olla tuottava koko ajan – teosten työstäminen vaatii vastapariiksi aikaa, jolloin etsin ja kypsytän ideoita. Rationaalisen ja suorituskeskeisen kulttuurin keskellä olen joutunut kysy-

Maija Albrecht

- Syntynyt 1967
- Asuu ja työskentelee Inkoossa
- Innostuu hyönteisistä ja Lontoon Victoria ja Albert -museosta
- Valmistunut kuvataiteen maisteriksi Kuvataideakatemiasta 1998
- Taidegrafiikan lehtori kuvataideakatemiassa 2004–2014
- Teoksia muun muassa Kiasman, Jenny ja Antti Wihurin rahaston, Amos Andersonin ja British Museumin kokoelmissa.
- Jenny ja Antti Wihurin rahaston vierailevana taiteilijana Lapin yliopistossa keväällä 2020
- Näyttely Arktikumin galleria Valossa Arktikumissa 26.3.–26.4.2020

mään itseltäni, onko minulla oikeus pysähtyä ja työskennellä rauhassa. Joskus liimailin teokseeni tuntikappalla kärpäsen jalkoja. Saanko käyttää aikaani niin ”järjettömään” asiaan?

Oikeutus työskentelyyn on löytynyt tarkkailemalla maailmaa.

– Ihmiset voivat yhteiskunnassamme huonosti. Taide antaa voimaa ja sisältöä, niin katsojille kuin taiteilijoillekin. Maailmassa täytyy olla muitakin tapoja olla kuin rationaalinen, aikataulutettu tai järjestetty. Olen äärimmäisen etuoikeutettu, sillä saan tehdä tällaista työtä.

Kukat ovatkin pääkalloja

Luonnontieteellinen kuvasto ilmestyi Albrechtin töihin 2000-luvun alussa. Vanhat kasvitieteelliset julkaisut inspiroivat ja kiinnostivat häntä. Erityisen kiinnostavaa oli se, miksi yhden luonnontieteellisen kirjan kuvat puhuttelivat mutta toisen eivät. Mikä teki kuviin syvyyttä? Muutto Inkooseen luonnon läheisyyteen auttoi työstämään kuvaston omakohtaiseksi.

Albrechtin työt ovat yksityiskohtaisia ja rauhallisia.

Ensisilmäyksen jälkeen töistä paljastuu usein jotakin poikkeuksellista. Kielon pienimmät kukat ovatkin pääkalloja tai linnun silmä on samaa helminauhaa, jota se pitää nokassaan.

– Haluan luoda kuviin syvyyttä ja salaperäisyyttä – jotain, mikä tekee niistä monimerkityksisiä tai vinksauttaa ne pois reaali maailmasta. Koen onnistumista silloin, jos katsoja lukee työstä muitakin tasoja kuin sen ilmeisimmän.

Töissä on läsnä myös katse ja katsominen.

– Työskentelytavassani ja töissäni näkyy väistämättä minun tapani olla maailmassa. Minulle näköaisti on ylivoimainen – näkemisen ja tarkkailun kautta yritän ymmärtää. Olen myös yksityiskohtia rakastava henkilö. Luonnossa en ihastele laajoja tai avaria maisemia, vaan tuijotan eteeni ja ihailen ohikiittävää hyönteistä tai pienen pientä silmua, Albrecht naurahtaa.

Rovaniemellä taiteilija aikoo työskentelyn lisäksi opetella neulomaan villasukkan kantapään ja käydä avannossa. Jälkimmäiseen ei ole ollut mahdollisuutta etelässä, jossa talvi jätti tämän vuoden väliin. •

kolumni

RIKU TULKKI

Muotoilija
Väitöskirjatutkija,
yhteiskuntatieteiden tiedekunta

ELLI ALASAARI

AJATUKSIA TALVI-IDENTITEETIN ULKOPUOLELTA

Olen parhaimmillani luonnossa. Kun harmittaa, löydän itseni poikkeuksetta peltoaukealta. Huolettomina päivänä saatan katella edessäni aukeavaa myrskyisää maisemaa, tuulisia vaahtopäitä. Kirpeän pakkasen kutinaa poskillani. Yötaivaan ääniä. Pihkan tahmeutta sormissani.

Viime syksynä sain Designmuseon ja Ornamon kanssa Helsingin kulttuurikeskuksen tukemana mahdollisuuden tuoda Muotoilija kouluun -hankkeen tiimoilta muotoilua ja muotoilijan ammatissa käyttämiäni metodeja osaksi koulun toimintaa sekä kehittää koulun yhteisöllisyyttä muotoilun keinoin. Helsingin Arabian peruskoulun seitsemäsluokkalaisten kanssa tutkimme yhdessä, mitä arktisuus ja arktinen muotoilu voivat tuoda opetukseen: voimmeko parantaa koulun hyvinvointia arktisen muotoiluajattelun lähtökohdista?

Päätöskerralla pyysin opiskelijoita matkaamaan mielikuvallisesti pohjoiseen tilaan. Olin koonnut pöydällä olevaan astiaan pieniä paloja pohjoista koivua, sammalta, kiviä – hetkiä luonnosta. Metsän, kosteuden ja raikkauden lisäksi opiskelijoiden ajatuksissa oli mukana ihanuutta mutta samalla myös outoutta. Tärkeimpänä oli ajatus elollisuudesta.

Luonto on minulle tärkeä inspiraation ja tekemisen perusta, sillä ympäröivässä maailmassa teknologia tarjoaa yhä runsaammin valintoja ja vieraannuttavia kokemuksia. Tutkimuksessani tulevaisuuden työympäristöstä tarkastelen pohjoista periferiaa muutoksen lähtökohtana. Mitä esimerkiksi elollisuus tarkoittaa arktisesta näkökulmasta? Kuinka voimme hyödyntää pohjoisen tarjoamaa elinvoimaisuutta ja eheyttää huomisen tilan ilman, että arktisuus on vain laajempi käsite tekemisen yläpuolella?

Arktinen konteksti ja muotoilullinen perspektiivi, jossa elämä on suunniteltu toimimaan yhdessä luonnon kanssa, korostaa meitä tarkastelemaan myös työympäristökehitystä järkiperaisista lähtökohdista. Aiemmin julkisia tiloja koskevien muutosten tarkoituksena oli tarjota käyttäjille toiminnallisuuden lisäksi visuaalisia kokemuksia ja viihtyisyyttä, nyt puhumme jo tietyllä tapaa organisaatioiden sisäisestä kulttuurista, jossa merkittävänä muutoksen kohteina ovat sekä työ että ympäristö. Onko pohjoinen mytologia ja paluu takaisin juurille yksi niistä ratkaisuista, joka saa meidät elämään, olemaan ja voimaan tilassa paremmin?

Pohjoinen ja vahva talvi-identiteetti on monitieteinen kokemus, joka on katoavaa Etelä-Suomen leveysasteilla. Muotoilun näkökulmasta taiteen ja tieteen yhdistäminen on tärkeää, jotta voimme säilyttää valtaisan muutoksen kourissa olevan planeettamme. Ympäristömme mukautuu muutokseen, mutta kuinka käy meidän pohjoisten ihmisolentojen, jos emme poistu arktisesta kuplasta ja hyödynnä osaamistamme osana kulttuurista käännettä, jossa taloudellisteknisen ajattelun sijasta meitä ohjaisi arjessa tavoittelemme asiat: kokemukset, elämykset ja tunteet?

TEKSTI MARJO LAUKKANEN KUVA JUSSI POHJAVIRTA

Oma kuvitus miljoonissa tervehdyksissä

Jutta Luukkonen (vas.) ja
Ida Sarisalmi opiskelevat
taiteiden tiedekunnassa.

Joulupostimerkkien suunnittelukilpailun voittivat Jutta Luukkonen ja Ida Sarisalmi, joiden kuvitukset sopivat yhteen hämmentävän hyvin.

Graafista suunnittelua opiskeleva Luukkonen ja sisustus- ja tekstiilimuotoilua opiskeleva Sarisalmi yllättyivät, kun he näkivät toistensa suunnittelemat postimerkit. Ne tulivat kilpailussa jaetulle ensimmäiselle sijalle.

– Voisi melkein ajatella, että kuvitukset ovat samalta tekijältä, Luukkonen sanoo.

Sekä Luukkonen että Sarisalmi kertovat inspiroituneensa lapsuuden jouluistaan ja niiden lämpimästä tunnelmasta. Yhteistä palkituille töille on sekin, että molempien kuvituksissa näkyville taloille on olemassa konkreettiset vastineensa.

Jutta Luukkosen kuvittama sisätila muistuttaa hänen lapsuudenkotiaan Haapavedellä, vanhaa hirsitaloa, jossa on puupaneeleita, tapetteja ja räsymattoja. Kuvitus ei kuitenkaan ole yksi yhteen lapsuudenkodin kanssa, vaan lopputulos noudattelee hänen omia mieltymyksiään esimerkiksi värimaailmaltaan.

– Tykkään yhdistää vihreää punertavaan ja turkoosiin.

Oikeastaan merkissä tiivistyy pitkään kertynyt osaaaminen, sillä Luukkonen on myynyt tekemiään joulu-

kortteja 7. luokalta lähtien. Vesiväreillä maalatuissa kortteissa oli usein kuusi ja kynttilöitä. Voitokas postimerkki syntyi nopeasti. Luukkonen vietti yliopiston ateljeessa kolmisen tuntia ja viimeisteli työtä photoshopissa pari tuntia. Viimeistelyssä hän siisti ja selkeytti kuvitusta, jotta se toimisi pienessä koossa. Kuvitukseen jäi silti paljon yksityiskohtia, jotka ovat tarkkaan harkittuja.

– Lisäsin koiran, kun kuva tuntui kaipaavan elämää ja samaistumisen kohdetta.

Idea välittyi raadille, joka erikseen kiitteli sympaatista koiraa, johon ihmistenkin on helppo samaistua.

Kylmästä lämpimään

Ida Sarisalmen suunnittelemassa postimerkissä huomio kiinnittyy tonttuun, joka kurkistaa sisään ikkunasta. Sarisalmi halusi tuoda kuvitukseen sadunomaisuutta, sillä lapsuuden jouluistaan hän muistelee lämmöllä satuja ja tarinoita, joihin eläydyttiin.

– Lapsen mielessä tontut ovat oikeasti olemassa.

Kuvituksen lähtökohtana on Sarisalmen näkemä kauris kelomökki, jonka hän kuvasi tätä merkkiä ajatellen.

Jutta Luukkonen: Tuikkivat kynttilät

Ida Sarisalmi: Tonttu kurkistaa

Juho Jusslin: Joulusiika

PALKITUT

Posti ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta järjestivät joulupostimerkkien suunnittelukilpailun. Kilpailuun jätettiin 174 työtä, joiden joukosta raati valitsi voittajat.

Jaettu 1. sija

Jutta Luukkonen

Ida Sarisalmi

3. sija

Juho Jusslin

Hän piirsi valokuvan pohjalta luonnoksen ja toteutti kuvituksen vesiväreillä. Digitaalisessa viimeistelyssä Sarisalmi keskittyi siihen, mitä pitää korostaa ja muuttaa, jotta kuvitus toimisi postimerkkinä.

– En halunnut tuoda ikkunaan varsinaista näkymää. Ikkunalaudalla oleva kynttilä välittää ulos juhlaillan tunnelmaa.

Myös Sarisalmen kuvituksessa väritys on keskeinen tunnelman luoja. Kylmän ulkoilman ja lämpimän sisätilan välille syntyy kiinnostava kontrasti.

– Raati nosti esiin juuri niitä asioita, joita halusin tuoda esiin. Olin tosi iloinen, että ajatukseni välittyi eteenpäin.

Parhaillaan Sarisalmi muokkaa merkistään vaaka-versiota, sillä siitä tulee joulutervehdyksen ikimerkki, joka on perinteisesti vaaka. Luukkosen merkistä tulee puolestaan kotimaan ikimerkki. Työt viimeistelee Postin oma graafikko, ja ensi jouluna molempia merkkejä liimataan miljooniin joulutervehdyksiin.

MERKILLINEN JOULUKALA

Kun Juho Jusslin kuuli opiskelijoille järjestettävästä postimerkkikilpailusta, hän innostui välittömästi. Jusslin on kuvataidekasvatuksen opiskelija ja taustaltaan graafikko.

– Pidän postimerkkiä hyvin klassisena ja arvostettuna visuaalisen suunnittelun tuotteena, ja olen jonkun verran kerännyt niitä, vaikkakaan mikään filatelisti olekaan.

Jusslin uskoi, että kilpailu tulisi olemaan kova eikä erottautuminen olisi helppoa. Niinpä hän käytti reilusti aikaa ideointiin. Vähitellen päässä alkoi muodostua kuva joulun värein kuvitetuista ja neulotun näköisistä joulukaloista.

Suunnittelijana Jusslinia kiehtovat erilaiset tekstuurit, joita hän halusi hyödyntää myös postimerkissä.

– En löytänyt riittävän siistiä valmista kuvaa neuletekstuurista, joten pyysin vaimoni isoäitiä kutomaan minulle sopivan tilkun. Sen skannaaminen digitaalisesti oli yllättävän haasteellista.

Jusslin kertoo luonnostelleensa merkkiä käsin, mutta pääasiassa suunnittelu tapahtui digitaalisesti.

– Otin tietoisesti riskin tehdessäni työn, joka ei ainakaan ensisilmäyksillä hirveän selkeästi välitä joulun aitoja tunteita ja tunnelmaa, kuten kilpailukutsussa pyydettiin.

Riskinotto kannatti, ja tuloksena oli kolmas sija. Raadin mukaan pelkistetty kuvitus on samaan aikaan harkittu ja vekkuli. •

Tohtorikoulutuksen ja työelämän yhteistyö hakee uusia muotoja

TEKSTI SUVI RONKAINEN, KOSTI JOENSUU JA PAULA TULPPU KUVITUS MERI HEIKKILÄ

Opetuksen ja tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus on nostettu keskiöön korkeakoulutuksen kehittämisessä. Aiemmin akateemisen tutkimuksen vaikuttavuus ja hyöty nähtiin pitkäkestoisena sivistyksen ja ajattelutapojen muovaamisena, mutta nykyään tiedolta ja tutkimukselliselta osaamiselta odotetaan nopeampaa ja konkreettisempaa käytettävyyttä ja hyödynnettävyyttä työ- ja elinkeinoelämässä. Ajattelutavan muutos on jo tullut yliopistojen ja opetus- ja kulttuuriministeriön budjettineuvottelujen arkeen.

Työelämäyhteistyön korostamisesta on kuultu myös vahvoja eriäviä näkemyksiä. Vaikka tutkimuksen vaikuttavuus on ollut pitkään osa tieteellisen tutkimuksen rahoituksen arviointia, sitä ei ole tarvinnut osoittaa suoraan tuotteina, innovaatioina tai vahvoina sidoksina tiedon käyttäjiin. Muutoksen katsotaan myös uhkaavan tieteellisen tutkimuksen itsenäisyyttä ja jopa korruptoivan tieteellisen tutkimuksen totuudentavoittelun.

Asetelma ei ole kuitenkaan mustavalkoinen. Työelämäyhteistyö on nähtävissä mahdollisuutena tarttua tärkeisiin ilmiöihin ja vaikuttaa positiivisella tavalla yhteiskuntaan. Voisiko esimerkiksi akateemisesti koulutettujen tohtorien vahvempi integroituminen työ- ja elinkeinoelämään mahdollistaa kestävää kehitystä? Pystyvätkö tiedon erilaiset ammatillaiset olemaan osa monimuotoista työelämää ja muovaamaan uudenlaisia toimintatapoja sivistyksen käyttämiseen? Tätä esimerkiksi Sivistystyönantajien liitto korostaa ajassamme,

jonka koulutuspoliittisena tavoitteena on, että suuri osa tohtoreista työllistyisi perinteisen tiedemaailman ulkopuolelle. Liitto nostaa tarpeelliseksi myös kyvyn monitieteelliseen ja -alaiseen yhteistyöhön.

Työelämäyhteyksien vahvistamista on ohjattu poliittisesti leikkaamalla asteittain tieteellisen tutkimuksen valtionrahoitusta. Se näkyy myös suoraan yliopistojen tutkijakoulujen toiminnassa opetuksen ja tutkimuksen rahoituspulana. Kyseinen suuntaus ohjaa tutkijoita sellaisten rahoitusinstrumenttien suuntaan, joissa hankkeilta edellytetään kehitysnäkökulmaa, työelämäyhteistyötä, innovaatioita sekä monialaisia ja monisektoria verkostoja. Näitä ovat esimerkiksi Euroopan unionin rahastot ja Business Finland.

Tutkijakoulu tarvitsee kumppaneita

Tohtorintutkintojen määrän selkeän nousun myötä väittelijöiden työelämätaitojen vahvistaminen ja työllistyminen edellyttävät yliopistoilta vahvaa mietintää. Tutkijakoulutus on myös osa yliopiston tutkimuksellista profiloitumista. Lapin yliopiston tutkijakoulu ja teematitiset tohtoriohjelmat ovat olleet yhdessä tärkeä askel kohti tutkimuksellisen ammattitaidon kehittämistä. Nyt tohtorikoulutuksen sisältöjä on kuitenkin ajateltava uusilla tavoilla myös osana koulutettavan ura- ja työllistymissuunnitelmia.

Lapin yliopiston Työelämäyhteistyötä strategiseen tutkijakoulutukseen -hanke on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama, ja siinä keskitytään selkeästi jatko-opis-

kelijoiden työelämäyhteistyöhön. Hanke on jatkumoa tutkijakoulutuksen kehityshaasteille, joissa eri vaiheissa on edellytetty monitieteisyyttä, yliopistokohtaista profiloitumista ja nyt viimeisimpänä työelämäyhteyksien vahvistamista. Lapin yliopiston hanke tukeutuu osin samansuuntaiseen Tampereen yliopiston koordinoimaan TOHTOS-hankkeeseen, joka tuotti tohtorikoulutuksen työelämäyhteyksiä vahvistavia sisältöjä suomalaisten yliopistojen käyttöön sekä hyödyllisiä malleja työelämäyhteyksien rakentamiseen. Lapin yliopiston hankkeessa huomattiin, että tutkijakoulun tulisi entistä aktiivisemmin etsiä työ- ja elinkeinoelämän yhteistyökumppaneita. Erityisesti tarvitaan organisaatioita, jotka ovat kiinnostuneita akateemisesti korkeatasoisesta tutkimuksesta ja asiantunteemuksesta osana toimintansa kehittämistä.

Samaan aikaan yksityiset säätiöt pohtivat strategioitaan rahoittaa suomalaista tiedettä ja taidetta. Siksi on tärkeää keskustella myös säätiöiden mahdollisuuksista tutkimus- ja rahoitusyhteistyöhön. Kuinka erilaiset työelämän organisaatiot ja yksityiset säätiöt voisivat olla mukana tutkijakoulutuksen kehittämisessä? Edellyttääkö monitieteisten tohtoriohjelmien ja työelämärelevantin painottuminen myös rahoitusmahdollisuuksien moninaistumista? Voidaanko väitöstutkimusten työelämäyhteyksiä ja rahoitusta tukea erilaisten työelämään

kytkeytyvien kehityshankkeiden avulla? Erilaisia mahdollisuuksia on tarpeen pohtia yhdessä.

Akateemisen maailman ja työelämän yhteistyön uusien muotojen ei tarvitse merkitä itsenäisen tieteellisen tutkimuksen loppua, mutta kyseessä ei myöskään ole yksinkertaisen kohtaamisen alue. Olisi hyvä poh-

tia, voisiko työelämän organisaatioiden, yliopistojen ja säätiöiden yhteinen rahoitusmalli tuoda moninaisuutta erilaisten tutkimusten rahoitukseen. Samalla syntyisi useampia palkallisia tutkija-

koulupaikkoja, jotka puolestaan tukisivat tutkijoiden yksilöllisiin intresseihin ja tavoitteisiin perustuvia tohtorikoulutuspolkuja.

Työelämäyhteistyön avulla pystytään tuomaan lisärahoitusta kriittiseen jatko-opintovaiheen alkuun sekä avaamaan tutkimuksille erilaisia yhteiskunnan ja työelämän kannalta merkittäviä konkreettisia tavoitteita. Työelämäyhteistyötä on kuitenkin harkittava ja suunniteltava tutkimusaloittain. Tutkimusmaailman ja sen rahoituksen muuttumisesta selviäminen edellyttää laaja-alaista tiedon ammatillisuutta. •

Professori Suvi Ronkainen toimii Lapin yliopiston tohtorikoulutuksen uudistamisryhmän puheenjohtajana. Paula Tulppo ja Kosti Joensuu työskentelevät Työelämäyhteistyötä strategiseen tutkijakoulutukseen -hankkeessa (ESR).

” Erilaisia mahdollisuuksia on tarpeen pohtia yhdessä.

Lappi-hulluutta latujen ulkopuolella

Arktisen yliopistoverkoston UArcticin kansainvälisessä sihteeristössä työskentelevä Pirkko Pulkkanen tunnustaa olevansa todellinen Lappi-hullu. Se tuli esiin reilu 10 vuotta sitten, kun hän muutti töiden vuoksi Rovaniemelle.

– Nykyisin minulle iskee etelässä ikävä pohjoiseen. Vasta Vuotson pohjoispuolella ajatukset alkavat kunnolla kirkastua ja minulle tulee tunne, että olen oikeassa paikassa. Ehkä se liittyy väljyyteen ja kiireettömyyteen. Siellä ei ole ihmismassoja, ja luonto on läsnä, Pirkko pohtii.

Pirkon sydän sykkii erityisesti pohjoiselle luonnolle sekä monipuoliselle retkeilylle ja vaeltamiselle. Talvella hän harrastaa hiihtovaelluksia ja vapaalaskua, kesällä retkeilyä, maastopyöräilyä ja raftingia eli koskenlaskua kumiveneellä. Lajit mahdollistavat pääsyn totuttujen latujen ulkopuolelle: paikkoihin, joissa muut eivät paljon liiku. Mukana vaelluksilla ja retkillä on useimmiten oma kulta tai muutama luottovaelluskaveri.

– Nautin kaikista vuodenajoista, mutta talvi on suosikkini, Pirkko toteaa.

Aiemmin Pirkko hiihti kilpaa. Viime vuosina hän on pyrkinyt keskittymään kilpailun sijasta luonnosta nauttimiseen.

– Onko parempaa tunnetta kuin herätä aamulla teltasta luonnolliseen äänimaailmaan! Viihdyttäkään ei tarvitse erikseen hakea: luonnon omaa televisiota riittää, Pirkko naurahtaa.

Pohjoisessa luonnossa viehättää myös mahdollisuus olla täysin hetkessä.

– Tunteet voimistuvat, ajatus kirkastuu, ihminen keskittyy olennaiseen ja pystyy havainnoimaan asioita toisilla tavoilla. Mistään ylimääräisestä ei tarvitse huolehtia: riittää, että on ruokaa, pysyy kuivana ja löytää maja- tai leiripaikan yöksi.

Erityisen rakas paikka on Vätsärin erämaa-alue Inarissa.

– Erämaissa tuntee oman pienuutensa luonnon armoilla, siellä vaeltaessa on oltava hyvät erätaidot ja -tiedot. Toiveenani on oppia vielä käyttämään raivaus- ja moottorisaha ja kaatamaan omat polttopuuni. Silloin olisi varmasti tunne, että nyt pärjää.

TEKSTI SARI VÄYRYNEN
KUVAT ANNA PAKKANEN

eskon puumerkki

NÄHKÄÄ MEIDÄT, KUULKAA MEITÄ

Miten voin auttaa? Siinäpä suuri kysymys. Välillä niinkin suuri, ettei sitä tohdi uskaltaa kysyä. Siinä missä työyhteisössä työhyvinvointi on tärkeässä asemassa, pitäisi opiskelijayhteisössä olla yhtä herkästi huulilla sana opiskelijahyvinvointi. Meillä Lapin yliopistossa, jossa näitäkin aihepiirejä tutkitaan, tulisi jaksamisen tukemisen olla tärkeimpien opiskelijahyvinvoinnin teemojen listalla. Jos tukea tarvitaan lisää, tulee sitä osoittaa sinne, mistä sitä eniten puuttuu.

On nujertava ajatus, että Lapin yliopistolla ei ole lainkaan opintopsykologia. Viime syksynä aine- ja opiskelijajärjestöt järjestivät mielenilmauksen, jonka yhteydessä kerättiin vetoomus opintopsykologin palkkaamisesta yliopistoomme. Vetoomuksen allekirjoitti viikossa yli 500 opiskelijaa sekä kymmeniä henkilökunnan edustajia Lapin yliopistolta ja muualta Suomesta. Lapin yliopiston hallinto oli tuolloin opiskelijoiden vaatimuksen kanssa samaa mieltä siitä, että opintopsykologille on todellinen tarve.

Syksyn vaikuttavimpia hetkiä minulle oli juuri tuo mielenilmaus. Kun käsi kädessä yliopistomme läpi ylioppilaskuoron laulun johdattamana kulkeva ihmisketju lipuu kohti ja alkaa kiertää ympärille kehää, tulee pieni olo. Silloin auttaa, kun tietää, ettei ole yksin. Tuolloin vielä ilman kääntyjä kulkeneen tuoreen rehtorin lempeällä piirityksellä oli tärkeä sanoma. Niin moni opiskelija halusi antaa fyysinen muodon heille, jotka eivät jaksaa olla läsnä. Käsi kädessä, kaikkien katseessa syvä halu kertoa: nähkää meidät, kuulkaa meitä.

Aikoinaan Lapin korkeakoulukonsernissa oli määrääkainen opintopsykologi. Tehtävän vakituinen täyttäminen osoittautui yliopiston edustajan mukaan ”mahdottomaksi tehtäväksi”. Vuosia sitten epäonnistunut rekrytointi ei voi olla esteenä aiheeseen uudelleen tарттumiselle. Tarve avul-
le ei poistu, vaikka tehtävä olisikin vaikea.

Kun jaksamisen ongelmat lähtevät kiertämään kehää, on tärkeää, että joku tarttuu kädestä. Jos ei konkreettisesti, niin riittävän avun muodossa. Vielä nytkin liikutun Lovisassa niistä kaikista, jotka halusivat astua esiin ja näyttää kanssaopiskelijoiden puolesta, kuinka tärkeä aihe opiskelijahyvinvointi on.

Ehjän ja saavutettavan opiskelijoiden mielenterveystyön ketjun tuella voidaan keventää opiskelijoiden kuormitusta, edistää hyvinvointia ja jouhevoittaa valmistumista. Tämä heijastuu opiskelijoidemme kaikkeen toimintaan ja yliopistomme koko opiskelijakulttuuriin. Yliopistoyhteisössä myös jokaiselle opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus voida hyvin.

” **Kun jaksamisen ongelmat lähtevät kiertämään kehää, on tärkeää, että joku tarttuu kädestä.**

RISTO UKKONEN

Kirjoittaja on ihan tavallinen kuudennen vuoden johtamisen psykologian kandiopiskelija, joka käy kuntoutuspsykoterapiassa ja harrastaa teatteria.

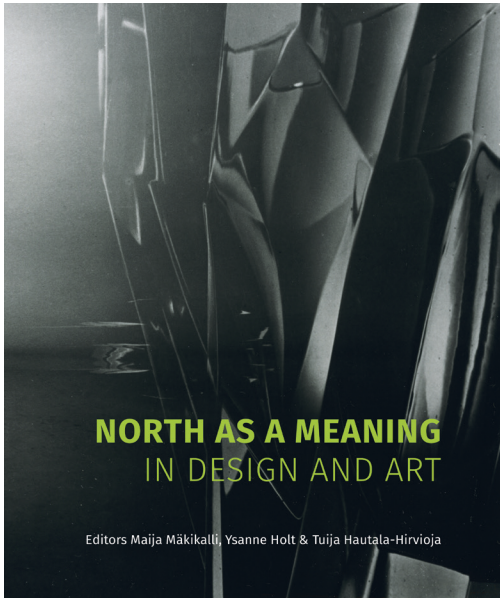
MAIJA MÄKIKALLI, YSANNE HOLT JA
TUIJA HAUTALA-HIRVIOJA (TOIM.)

NORTH AS A MEANING
IN DESIGN AND ART

Lapland University Press 2019

Kansainvälisesti tunnetuille suomalaistai-
teilijoille Tapio Wirkkalalle (1915–1985)
ja Rut Brykille (1916–1999) Lappi oli
olennainen osa taidetta ja elämää. Heidän innoitta-
manaan tämä teos tarkastelee historian ja nykypäi-
vän esimerkkien kautta pohjoisen merkitystä muo-
toilijoille, arkkitehdeille ja taiteilijoille Suomessa,
Tanskassa, Englannissa, Saksassa ja Yhdysvalloissa.

Kirjan artikkeleissa Lappia ja pohjoisuutta tarkas-
tellaan myös kulttuurisina kuvina sekä museoko-
koelman näkökulmasta. Muotoilun ja arkkitehtuurin
osalta suhdetta pohjoisuuteen käsitellään monipuol-
isesti tanskalaisen Hans Wegnerin, yhdysvaltalaisen
Buckminster Fullerin sekä suomalaisten Tapio Wirk-
kalan, Alvar Aallon, Marjatta Metsovaaran, Marian-
ne Strengellin ja Kaj Franckin tuotannoissa. Kuvatai-
teen osalta tarkastellaan pohjoisuutta saksalaisten
romanttikkojen kuten Caspar David Friedrichin mai-
semamaalauksessa tai kittiläläisen Reidar Särestö-
niemen taiteessa. Nykytaiteen esimerkit ovat myös
kansainvälisiä ja yhdistävät taidetta ja tiedettä.

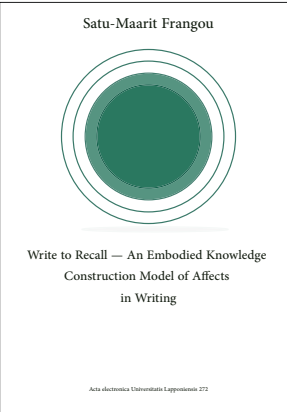
TEKIJÖIDEN KOMMENTTI:

Halusimme järjestää kansainvälisen muotoiluhistorian
ja taidehistorian konferenssin pohjoisen merkityksistä
muotoilijoille ja taiteilijoille, heidän työnsä ja sen vas-
taanotolle. Tapio Wirkkalan ja Rut Brykin juhlavuosi 2015
tarjosi tähän hyvät puitteet. Teimme yhteistyötä Jenny ja
Antti Wihurin rahaston, Rovaniemen taidemuseon ja Tapio
Wirkkala Rut Bryk Säätiön kanssa. Konferenssin yhtey-
dessä avattiin muotoilija Harri Koskisen kuratoima *Tapio
Wirkkala 100 vuotta* -näyttely Korundissa. Jenny ja Antti
Wihurin rahaston apurahan turvin kykenimme järjestä-
mään kansainvälisen konferenssin lukuisine vierailijain
puhujineen. Oli suuri ilo huomata muotoiluhistorian ja
taidehistorian tutkijoiden sekä nykytaiteilijoiden innos-
tus aihetta kohtaan. Kirja perustuu nimeään myöten ky-
seiseen konferenssiin.

SATU-MAARIT FRANGO

WRITE TO RECALL – AN
EMBODIED KNOWLEDGE
CONSTRUCTION MODEL
OF AFFECTS IN WRITING

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 272

Väitöskirjassa tarkastellaan kolmea eri
kirjoitusmenetelmää ja sitä, miten ne
ovat yhteydessä kirjoitettujen tekstien
muistamiseen lasten, nuorten ja aikuisten yliopis-
to-opiskelijoiden keskuudessa. Tarkastellut mene-
telmät ovat käsin kirjoittaminen, tietokoneen näp-
päimistöllä kirjoittaminen ja älypuhelimien tai iPa-
din kosketusnäytön näppäimistöllä kirjoittaminen.

Tutkimus osoittaa, että kirjoitusmenetelmällä
on merkitystä kirjoitettujen tekstien muistamisessa
11-vuotiaasta lähtien. Tätä vanhemmat henkilöt
muistavat käsinkirjoitetut tarinat paremmin kuin
tietokoneen näppäimistöllä tai kosketusnäppäimis-
töllä kirjoitetut tarinat. Nuoremmilla eli 10-vuoti-
ailla lapsilla kirjoitusmenetelmällä ei ole yhteyttä
muistamiseen.

Tutkimusprosessin ja tulosten pohjalta kehitet-
ty kehollisen tiedonrakentamisen malli liittyy kir-
joittamisen affekteihin yhdistää kehon, mielen ja
aivojen harmonisen ja samanaikaisen yhteistyön,
joka piirtyy huomioimalla ympäristö-, kulttuuri- ja
kontekstitekijät.

VÄITTELIJÄN KOMMENTTI:

Uskon vahvasti, että luku- ja kirjoitustaito ovat merkittävintä,
mitä koulu voi lapsillemme tarjota. Tämä perustaito, joka an-
taa yhteiskuntamme jäsenille kyvyn kommunikoida, saada ja
jakaa tietoa, kuitenkin muuttuu ja moninaistuu elinympäris-
tömme, työelämän ja koulutuksen digitalisaation myötä. Siksi
on erittäin tärkeää, että lapsemme ja nuoremme oppivat ja
pystyvät käyttämään erilaisia kirjoitusmenetelmiä.

Yllätyin huomattessani nuorimpien tutkimukseeni osallis-
tuneiden lasten muistavan kaikilla kirjoittamillaan menetel-
millä yhtä hyvin. Oli ilmeistä, että heille oli luontevaa kirjoit-
taa kaikilla eri menetelmillä. Oli myös yllättävää huomata,
miten monet nuoret ja aikuiset, jotka käyttävät tietokoneita
opinnoissaan päivittäin, kirjoittavat vain muutamaa sormea
käyttäen. Suosittelenkin kaikkien kirjoitusmenetelmien tasa-
puolista opetusta jo koulun ensiaskelista lähtien niin, että
kaikkien menetelmien käyttö on mutkatonta, mikä mahdol-
listaa lastemme aktiivisen kansalaisuuden tulevaisuudessa.

SATU-MAARIT FRANGO

Tutkijatohtori, mediakasvattaja ja opettaja

- Kasvatustieteen (mediakasvatus) maisteriksi (2016, Lapin yliopisto) ja kasvatustieteen (mediakasvatus) tohtoriksi (2020, Lapin yliopisto)
- Erityisiä kiinnostuksen kohteita ja sivuaineita: tieto- ja viestintätekniikka opetuksessa ja oppimisessa, kognitiivinen neurotiede, elämäntietämys ja nykykreikan kieli
- Harrastaa elokuvissa käyntiä, lenkkeilyä ja Lapin matkailua

KIDE

käytävägallup

Koonnut SARI VÄYRYNEN

Rovaniemen kauppala tuli kaupunki 60 vuotta sitten.

Millainen opiskelijakaupunki Rovaniemi on sinulle?

Ihan mukava,
turhan pimeä.
Lämpimiä ihmisiä
mutta vähän liian
hankana etelästä.

KAHTIAJAKOINEN	
KERROSTALO- HELVETI	LUMOAVA JOKIRANTA
JÄÄTÄVÄ KOTI-ikävä	SUUNNATON KIITOLLISUUS ETÄ PÄÄSIN TÄNNE OPIS- KELEMAAN

Luonto paras
jättilä &

Opiskelupaikkana
hyvin herkästi
brändätty

Rollostani on
tullut koti ↓
(vähän pelottaa
lähteä)

Tykkään olla
täällä, tuntuu
kodilta vaikka
en kesäksi jääkään.
Kaikki on mitä
tarvitsen, ja ihanaa
kun on oikea talvi.

Täynnä
mahdollisuuksia
ja
kulttuuritarjontaa
♡

Yksinäinen

↑↑
tulsat baarit | Jokiranta
melko perus | harrastet
alisoisuus | rento

TÄYNNÄ
IHMETTELEVIÄ
TURISTEJA...

Opiskeleville
lapsiperheille
liian vähän
palveluita ja
kohtuuhintaisia
asuntoja.

EKSOOTTINEN,
MUTTA JOTAIN
PUUTTUU!

Sellainen, joka
on täynnä
ihania aijia ♡

Tykkäisin enemmän
jos ihmiset ikään
haluisi tehdä
mitään.

Sellainen muuten
ok jossa on
lukkottoman
huono julkisen
liikenne

Riippuu
päivästä
ja tähtien
asennesta

TOP 5

Suosituimmat lounaat

Mitkä ovat myydyimmät ruoat Ravintola Fellissä?

Osuus päivän myydyistä lounaista (%)

1. Riistapyörökät	78
2. Broilernuijat	73
3. Talon kalamurekepihvit	67
4. Kaalilaatikko	65
5. Lihapyörökät	60
Repeat kalapalat	60

Lähde: Keittiömestari Mika Ylioinas, Ravintola Felli ja Petronella, Fazer Food Services

Ruokailijamäärät vaihtelevat päivittäin, joten ruoat listattiin sen mukaan, paljonko niitä myytiin suhteessa päivittäiseen ruokailijamäärään. Lista on syys–jouluulta 2019.

Voimapaikkani

toimittanut SARI VÄYRYNEN

JAANA SEVERIDT

Suo on välitila – ei metsää eikä järveä. Se pelottaa ja houkuttaa yhtä aikaa. Käyn pienillä lähisoilla useimmiten koiramme Lunan kanssa. Valitsen lenkkireitit niin, että voin pysähtyä voimatankaukseen suon reunalle. Siinä sulaudun pienenä osaksi isompaa. Näen tyhjyyden, horisontin, suolla asuvat selviytyjät – kakkärämännyt, vaivaiskoivut, suon kasvit. Katson värejä, valoja, varjoja, yksityiskohtia. Keväästä syksyyn haistelen suon huumaavia tuoksujia. Kuuntelen ääni- ja tunnemaiseman pehmeyttä. Otan valokuvia. Ne onnistuvat harvoin tallentamaan, mitä koen. Suolla on viipyilyn voimaa, tilaa ajatuksille ja tunteille. Kun lähdän suolta, tankkini ovat täynnä. Ja aina voin palata sulkemalla silmät.

JAANA SEVERIDT,
kansainvälistymispalveluiden päällikkö

TYÖPÄIVÄNI

Työntekijä:

Sanna Mommo,
yliopisto-opettaja,
tekstiilityön didaktiikka

Työpaikka:

kasvatustieteiden
tiedekunta, Lapin
yliopiston päärakennus

” Työni on antoisaa ja vaihtelevaa, yksikään päivä ei ole toisensa kaltainen. Saan toimia vuorovaikutuksessa inspiroivien työtovereiden ja opiskelijoiden kanssa.

KUVAT ELLI ALASAARI

Yliopisto-opettajan päivä

8.15 Opetus alkaa. Tänään aiheena on vaatetus ja opiskelemassa ovat käsityön sivuaineopiskelijat. Käy läpi erilaisia vaateen ompelun yksityiskohtia, jonka jälkeen opiskelijat jatkavat omien vaateprojektinsa kimpussa.

9.30 Siirtyy työhuoneeseen, josta tarvittaessa hyppää auttamaan opiskelijoita heidän pulmissaan. Tietokoneen äärellä vastaa sähköposteihin, etäohjaa opetusharjoittelua sekä tarkistaa opiskelijoiden kysymiä opintopisteiden puuttumisia. Kahvit omasta termospullosta työpöydän ääressä.

12.30 Harjoitukset ovat ohi. Käy tarkastamassa, että luokatilat ovat järjestyksessä ja jatkaa tietokoneen ääressä. Valmistaa opetusmateriaalia seuraavalle kurssille ja käy välillä ompelutilassa ompelemassa kurssiin liittyviä materiaalikokeiluja.

13.15 Käväisee kaupassa ja pitää pienen ruokatauon tietokoneen äärellä.

13.40 Opetusmateriaalin valmistus jatkuu. Neuvottelee kollegansa Miia Hastin kanssa suuntaviivoista. Hast on ideoinut seuraavan opetuskokonaisuuden. Opiskelijoita piipahtaa välillä koputtelemassa ovelle omine kysymyksineen. Etsii netistä tietoa Curling-pelistä, sillä seuraavan käsityökurssin harjoitustyöt liittyvät pelin pelaamiseen.

15.50 Käy tarkistamassa, että luokkatiloista on virrat ja valot sammutettu ja että seuraavan päivän opetusmateriaali ja työvälineet ovat paikoillaan.

16.00 Lähtee kotiin.

hiutaleita

LOTTA VIKARI

Ilmailu- ja avaruus oikeuden instituutin johtaja
Kansainvälisen oikeuden professori,
oikeustieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

” Jos aitoa kielitaitoa ei ole, jääme järjettömien laitteiden armoille.

ANNA MUOTKA

IHMISEN KIELI

Japanissa on oma sanansa valolle, joka siivilöityy metsässä puiden välistä. Se on kaunis näky, eikä sanakaan ruma ole. Silti se ei pysy päässäni.

Kielellä ja mielellä on rajansa, vieraalla kielellä etenkin. Osaavamman kieli saattaa pettää: sana ei tule mieleen, lauserakenne ei avaudu, kielikuva jää ymmärtämättä.

Itsekseen kielen puutteiden kanssa vielä pärjää, mutta kanssakäymisessä ulkomaailman kanssa kielitaidon vajeet nopeasti ahdistavat. Ajatukset eivät saa tarkoitettua muotoa, viesti välittyy väärin.

Äidinkielellä ajatus kulkee yleensä notkeimmin: puhetta tulee (ehkä liiankin kanssa), sanoma piiryy paperille lähes itsestään. Ymmärtämiseen ei sanakirjaa tarvita. Kieli toimii nöyrästi välineenä antaen ilmaisemansa asian paistatella huomion keskiössä.

Itse osaan lukea ja kirjoittaa siten kuin viime vuosituhannen suomalaisessa koululaitoksessa oppi. Vaikka pilkkusääntöjä ei jaksanutkaan pöytästä, kertynyt kielitaito riitti hyvin myöhemmissä opinnoissa itse asiaan keskittymiseen.

Nykyisin luen työkseni opiskelijoiden tuotoksia. Valtaosa kirjoittajista on äidinkielenään suomea puhuvia ja täällä lukion käyneitä. Joukossa on oikeita kielinikkareita, jopa useammalla kielellä.

Yllättävän monella äidinkielen tunnit ovat kuitenkin unohtuneet tai eivät ehkä ole koskaan maaliin osuneetkaan. Opiskelijoistani tulee juristeja, joille kieli on ammattitaidon keskeisimpiä osia. Silti kertaan samoja yhdyssanasääntöjä niin tutkielmentekijöille kuin keittiönpöydän ääressä alakouluikäiselle.

Ihminen on eläin muttei eläin muiden joukossa. Lajimme kontolle on luettavissa paljon kunniaa, vaan on ihmisyydessä jokunen hienokin piirre. Kirjallinen ilmaisukyky erottaa meidät selvimmin eläinkunnasta.

Tätä taitoa olemme pyrkineet ulkoistamaan teknologialle. Ennakoivan tekstinsyötön ansiosta luku- ja kirjoitustaidoton kuopukseni suoltaa puhelimestani viestejä valitsemalla umpimähkään näytölle tarjoutuvia sanoja. Vastaanottajat hienovaraisesti kyselevät, liekö kaikki hyvin.

Moni opiskelija taas luottaa oikeinkirjoituksen automaattitarkastukseen niin, ettei edes sitä epäillessään uskalla korjata virheitä punaisen aaltoviivan pelossa. Tuolloin kaikki ei ole hyvin.

Jos aitoa kielitaitoa ei ole, jääme järjettömien laitteiden armoille. Älypuhelin ei tosiasiaa älyä mitään, eikä tekstinkäsittely pysty kirjoittamaan. Ihminen pystyy, jos osaa.

Eläintutkijoiden mukaan muillakin lajeilla on monimutkaisia viestintätapoja, ehkä meille tuntemattomiakin. Ainakin niin kauan kuin emme hallitse niitä, kannattaa panostaa omaan kielikykyymme.

Avoimen yliopiston kesäopinnot vuodelle 2020

Kieliopinnot

Kielikeskus tarjoaa englannin ja ruotsin kielen opintoja sekä puheviestinnän ja tieteellisen kirjoittamisen kurseja eri tieteenalojen opiskelijoille.

Kasvatuspsykologia

Kasvatuspsykologian perusopintoja on mahdollista suorittaa verkko-opintoina elokuun loppuun saakka.

Lisätiedot ja opintoihin ilmoittautuminen

ulapland.fi/avoin → Opintotarjonta kevät ja kesä 2020

Asiakaspalvelun yhteystiedot

avoin@ulapland.fi
040 484 4495

ulapland.fi/avoin

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND
PL 122 | 96101 ROVANIEMI

Sopimus 881414

Lapin yliopisto
seuraa aktiivisesti
koronavirustilannetta
ja viranomaisten ohjeita.

Ohjeistus löytyy
verkkosivuiltamme:

ulapland.fi/korona